

Československý

vlčák

Ing. Karel Hartl

Jindřich Jedlička

Brno 2002

Obsah

Úvod	iii
Co jsme věděli o vlku	1
Vlk v přírodě	1
Schopnosti vlků	4
Křížení vlka se psem	7
Příprava a průběh pokusu	7
První poznatky	8
Vznik československého vlčáka	11
Chovatelský cíl	11
Od kříženců k plemeni	12
Cesta k mezinárodnímu uznání	13
Vaše první štěňátko československého vlčáka	15
Kdy a do jakých podmínek	15
Odkud, chovatelská stanice	15
Pejska nebo fenku. Jednoho či smečku. V jakém věku?	16
Průkaz původu a co v něm najdeme	18
Výživa, krmení	19
Ustájení a péče. Očkování.	23
Chování, výchova a výcvik ČSV	27
Učení a výchova	27
Výcvik a sport	29
Postavení v rodině	31
Přivolání	32
Lovení zvířat	33
Bázlivost a agresivita	34
Rvačky se psy. Smečka psů	36
Vytí a další hlasové projevy	38
Chov a plemenitba	41
Standard plemene a posuzování	41
Výstavy psů	48
Svody a bonitace	49
Chovný pes – Chovná fena	50
Druh chovu. Chovný plán	51
Hárání a krytí feny	53
Gravidita a porod	54
Péče o vrh	56
Kontrola vrhu, tetování, zápis štěňat	58
Klub chovatelů československého vlčáka	59

Ing. Karel Hartl & Jindřich Jedlička

Úvod

Pozorování chování psů, hodnocení výsledků jejich výcviku a v různých službách lovů ku mluví vedlo na myšlenku, že kladnému poznání jejich vlastností je nutné se nejdříve seznámit s ekologií jejich předka – vlka.

V literatuře, která byla dostupná v padesátých letech se o vlčích bylo možno dozvědět, že jsou to noční šelmy, které dávají všechno živé, kolik vlců roztrhali ovcí a pokousali lidí, jak je nutno je hubit. Byly uváděny i částky, které se vyplácí za zastelení vlka a kolik vlců bylo každý rok zasteleno. Například jen v bývalém Sovětském svazu bylo v letech 1945 až 1950 každoročně odevzdáno kolem 60 000 vlců k zabití.

Protože nebylo možno získat v rohodné údaje o tom co jsem chtěl vědět, rozhodl jsem se ověřit si některé získané údaje a získat nové z křížení vlka se psem.

ing. Karel Hartl

Ing. Karel Hartl & Jindřich Jedlička

Kapitola 1

Co jsme věděli o vlku

1.1 Vlk v přírodě

Vlk (*Canis lupus*, Linnaeus, 1758) byl původně rozšířen po téměř celé severní polokouli, přes celou Eurasii a Severní Ameriku, od arabských pouští po polární oblasti. Na značné části původního areálu byl postupně vyhuben, jen málo druhů bylo lidmi tak systematicky pronásledováno.

Zoologická systematika rozlišuje 13–32 žijících i vyhubených poddruhů vlka¹), různí autoři je dělí do dalších rázů podle prostředí ve kterém žijí. Různé formy adaptace je možné pozorovat téměř v každé izolované populaci, variabilita vlků je ohromující. Nejrozličnější životní podmínky měly vliv na utváření konstituce, některé odlišnosti ve stavbě těla, tvaru hlavy, barvy a kvality i kvantity srsti. Takže jsou vlci od váhy 25 kg do 80 kg, od 55 cm do 80 cm kohoutkové výšky, s protáhlou i krátkou hlavou, s hustotou srsti od 2 000 chlupů na 1 cm² do 6 000 na 1 cm², od bílé barvy srsti, až po černou.

Vlk je zvíře žijící společensky. Toto na první pohled samozřejmě konstatování není tak bezvýznamné. Nebylo by psi věrnosti, psi oddanosti a lásky k lidem, kdyby předkové psa – vlci – žili samotářsky. Základním společenstvím vlků je smečka. Ta je v období rozmnožování tvořena jedinou rodinou, tedy rodičovským párem, vlčaty, a mladými vlky, kteří se dosud neosamostatnili, nenašli partnera nebo volné teritorium - svůj lovecký revír. Zůstávají tedy s rodiči a pomáhají vychovat a uživit další vrh štěňat.

Teritorialita - vytváření a respektování teritoria - je vlastní všem predátorům (šelmám, dravcům) a velmi účinně reguluje počet těchto zvířat v krajině. Teritorium je tak velké, aby rodinu (smečku) uživilo. Vlčí pár, který nemá teritorium, nemá ani mláďata. Počet teritorií v krajině je omezený; počet vlčích rodin, které mohou každoročně odchovat vlčata, je úměrný úživnosti krajiny. V lokalitách, kde hlavní vlčí kořist (např. sob polární, sob karibu, sajga) každoročně migruje, se obvykle vlčí rodiny sdružují do větších smeček které sledují pohyb stád, ani ty však nemívají více než 15 členů. Zatím co v severních zeměpisných šířkách vlci pravidelně zůstávají s rodiči v druhém roce svého života a typická smečka je tedy početnější, v horách a jižních stepích žije mnoho vlků osaměle nebo v páru a rodiny se dříve rozpadají.

¹) Pro nás neznámější je vlk euroasijský (*Canis lupus lupus*), indický (*Canis lupus pallipes*), stepní (*Canis lupus campestris*), sibiřský (*Canis lupus albus*). V Severní Americe přežívá např. vlk mexický (*Canis lupus baileyi*), kanadský západní poddruh (*Canis lupus occidentalis*, někdy nazývaný „gray wolf“ = šedý vlk), polární (*Canis lupus arctos*), vlk černý (*Canis lupus pambasileus*), východní kriticky ohrožený poddruh *Canis lupus lycaon* nazývaný „eastern timber wolf“ = východní lesní vlk). Vlk červený je někdy označován za poddruh vlka (*Canis lupus rufus*), jindy za samostatný druh (*Canis rufus*), podle některých autorů jde o primitivní, starobylou formu vlků, jeho původ však bývá přisuzován křížení vlků s kojoty (*Canis latrans*).

Smečka zajišťuje vlkům bezpečnost, úspěšnost lovu zejména na velká zvířata, výchovu mláďat a ochranu loviště. Ve smečce má každý svoje místo a výrazně je respektován vůdce smečky. Na rozdíl od divokých psů se ve vlčí smečce vytvářejí vlastně dvě linie hierarchické struktury – jedna mezi samci, druhá mezi samicemi. Na vrcholu stojí rodičovský pár, dominantní vlk a vlčice. Vlk pak udržuje pořádek mezi ostatními samci, vlčice si zase hlídá podřízené samice. Postavení vlčat je takřka výsadní. Mohou beztrestně narušovat individuální vzdálenost dospělých vlků, žrát současně s nejužší postavenými jedinci a podobně. Charakteristické chování štěňat tlumí všechny projevy agresivity u dospělých vlků, i při výchově štěňat jsou vlci velmi trpěliví a opatrní. Vlčata plně dospívají až po druhém roce života.

Již mezi malými vlčaty je možno pozorovat rozdíly v chování, různý stupeň agresivity, nebojácnosti a snahy o prosazení. Vyskytují se i jedinci s větší podřízeností a větší pasivitou. Jakmile štěňata dospějí a začnou se podílet na životě smečky, začne i jejich zařazování do hierarchie ve smečce. Svě postavení si musí každé z nich obhájit. I když tyto boje nejsou na život a na smrt a nedochází při nich k vážným zraněním, často urovnává spor vůdce smečky. K projevům nebrzděné agresivity dochází velmi zřídka, většina konfliktů je vyřešena jen v náznaku boje, hrozbou, postojem, imponováním. Výrazné je při tom vzájemné očichávání, postoj a držení těla, postavení uší a ocasu, bedlivé vzájemné pozorování. Vznikající napětí ve vztazích mezi zvířaty se často odreaguje ve hře a honičkách. Vlci jsou obecně méně agresivní než domácí psi. Setkávání vlků může mít velmi různorodý průběh. Od vzájemného očichání, po kterém se vlci klidně rozejdou, až po napadení mezi členy smečky a nebo hromadné napadení člena jiné smečky, které může končit i jeho smrtí. Pokud se mezi vlky vyskytne zvíře, které se nepodřídí zákonům smečky, opouští smečku a stává se z něho samotář, hledající nové území případně partnera. Při tom může urazit značné vzdálenosti, někdy i hustě obydlenou krajinou. Byl popsán případ, kdy byl vlk zastřelen 880 km od místa, kde byl rok před tím odchyten a označován. Proto se vlci mohou objevit i v místech, kde dlouho před tím nebyli.

Vlčí pár žije monogamně, partnerství je velmi pevné, často celoživotní. Rozmnožování je u vlků určováno dobou hárání vlčice. To probíhá jedenkrát ročně, podle zeměpisné šířky od konce ledna do konce března. Vlčice je březí 58–63 dní. Přibližně 10 dní před porodem vyhledává místo pro porod. Starší vlčice se často vrací rodit do míst, kde již rodila. Při vyhrabávání nory jí někdy pomáhá i vlk. Den před porodem nepřijímá potravu. Porod probíhá rychle a podle počtu narozených vlčat obvykle netrvá déle než-li 2 hod.

Při prvním vrhu porodí vlčice zpravidla 2–5 vlčat. Při dalších vrzích je to průměrně 6–7 vlčat. V ojedinělých případech bylo zjištěno v doupěti až 15 vlčat. Většina z nich však uhynula, protože je vlčice nebyla schopna uživit.

Za 3–4 hod. po porodu vychází vlčice z nory na lov do blízkého okolí. Do 10 dnů stáří vlčat se vlčice vrací k vlčatům nejméně 4× denně, kromě noci, kdy je stále u nich. Po této době často jedno kojení vynechává až do 20. dne stáří vlčat. Okolo 20. dne začne vlčice přikrmovat vlčata ze žaludku. V té době přináší vlk vlčici část kořisti. Doba kojení končí, když je vlčatům 4–5 týdnů. Mezi tím vlčice přináší do doupěte menší úlovky a vlčata si navykají na přijímání normální potravy. Mezi 4.–5. týdnem věku vylézají vlčata z nory a seznamují se s blízkým okolím. Vlčice je vždy nablízku. Ve stáří kolem 8. týdnů začínají doprovázet vlčici v okolí doupěte

a ve 4 měsících věku se již zúčastňují lovu. Pokud vlčice zjistí nebezpečí v okolí doupěte, přenesení vlčata na jiné místo.

Chování vlků je určováno jednak vrozenými vlastnostmi a jednak vlastní zkušeností a odpozorováním od druhých členů smečky. K navyknutí na nové neznámé podněty potřebuje vlk až 20 dní, pokud jej tyto předměty přímo neohrožují. Jsou-li tyto nové podněty spojeny se získáním potravy, pak k nim přivykne za 4–5 dní. Na seznámení s podněty, které jej přímo ohrožují mu stačí 1 až 2 zkušenosti. Ve smečce ověřuje nové podněty zpravidla starý vlk a jeho pozitivní nebo negativní zkušenost přebírá celá smečka.

Tím se vysvětluje, že v prostředí, kde se vlk často setkává s pronásledováním člověkem, vždy se člověku vyhýbá. Naopak tam, kde člověk je pro vlka pouze další nový podnět, je jeho chování určováno novou získanou zkušeností. A ta může být negativní, pokud člověk vlku ublíží, a nebo pozitivní pokud mu člověk nepřekáží v jeho navyklém způsobu života a nebo mu dokonce poskytne potravu. S tímto jevem se často setkali lidé v pustinách Sibíře a nebo Aljašky, ale i při chovu vlků v zajetí.

Zajímavé jsou poznatky z výchovy vlčat. Pokud byla vlčata získána v době do 21. dne stáří a byla vychována odděleně, jejich chování se přibližovalo k chování stejně starých štěňat. Pokud byly chovány s ostatními vlčaty, byli závislí jeden na druhém a vztah k člověku se vytvářel velmi pomalu a nebyl nikdy pevný. Z toho bylo odvozeno, že je vlčatům vrozená nedůvěra a tím i opatrnost k novým podnětům. Tato nedůvěra se velmi rychle upevňuje, jakmile se vlčce seznámí s chováním starších členů smečky.

Vlčata, která od malička vyrůstala se štěňaty, se k nim chovala stejně, jako ke svým sourozencům. Když se však setkala s cizími štěňaty, po očichání je napadla tak, jako jiné vlky. U vlčat se již ve stáří 6 měsíců projevila snaha ulovit menšího psa nežli byly sami zejména pokud nebyl podobný vlkům. Jde typickou reakci dravce na kořist. Od stáří 12–14 měsíců se začínají štěňata prát s veškerými psy, se kterými nevyrůstala. Projevuje se u nich plně sociální chování k ochraně smečky.

Vlk je šelma a proto hlavní jeho potravou je maso. Pokud má dostatek potravy, spotřebuje 1–2 kg masa za den. Když 4–5 dní hladoví, může sežrat až 8 kg masa najednou.

Z ulovené kořisti sežere vše, kromě velkých kostí skotu. Nedělá mu potíže roztrhat i pevnou kůži koně. Potravu pouze několikrát prokousne a polkne v kusech. Vlci jsou lovci, ale požívají i uhynulá zvířata. Pokud ulovenou kořist nespotřebuje, tak si ji zahrabe. Takto zahrabané maso, ale i kosti vyhledá i když jsou ve značném stupni rozkladu. Do žaludku vlka se vejde až 9 kg masa nebo 7 1/2 l vody. V žaludku ulovených vlků byly nalezeny zbytky různých zvířat, ptáků, ryb, hmyzu, různé lesní plody, zrna obilí, kukuřice, tráva, kořínky i houby.

Vlk má v zubech mimořádnou sílu. Kromě toho, že rozdrtí i silné kosti zvěře, překouše drát pletiva, přeskočí ohradu s ovci v zubech a je popsán případ, kdy velký lesní vlk po zakousnutí 260 kg těžkého hříběte, jej táhl po louce 60 metrů k lesu.

Protože člověk narušuje soustavně rovnováhu v přírodě, připravuje vlka o jeho přirozenou potravu. Proto vlk hledá potravu i mezi domácími zvířaty. Vlků nelze vysvětlit, že snadno dosažitelné ovce nebo skot nemůže lovit, zvláště když v krajině již nic jiného k lovu nemá. V nenarušených přírodních podmínkách nepředstavuje

vlk jako predátor žádné ohrožení pro populace kopytníků ani ostatní zvěře, která je jeho přirozenou kořistí. Mezi predátorem a kořistí se ustanoví rovnovážný stav, s poklesem populace lovených zvířat klesá díky zpětným vazbám i počet vlků. Predace prokazatelně příznivě ovlivňuje zdravotní stav populací lovených zvířat.

1.2 Schopnosti vlků

Vlk se může pohybovat jednak krokem, kdy jde mimochodem. Při tom se zvedají současně pravá hrudní a pravá pánevní končetina a pak následují končetiny levé. V klusu se pohybuje tak, že pravou hrudní končetinu následuje levá pánevní a naopak. Rychlost klusu je od 11 km do 20 km/hod. Při cvalu (pronásledování kořisti) vyvine rychlost 40–50 km/hod. Na krátké vzdálenosti (v závěru lovu) se pohybuje tryskem, kdy dokáže rychlost ještě zvýšit. Vlci mají, oproti stejně velkému psu delší krok, později přechází z kroku do klusu, který je velmi lehký a úsporný. Končetiny se při něm pohybují diagonálně těsně nad zemí, hlava a krk jsou nataženy v úrovni hřbetu. Při stejné velikosti a rychlosti pohybu udělá vlk o 10 až 15 % méně kroků nežli pes.

Anatomie vlka se podstatně neliší od anatomie psa. Rozdíly jsou v rámci těla, kde u vlků nebylo zjištěno překročení poměru kohoutkové výšky k šikmé délce těla 9:10. Lebka je v čelní partii více zaoblená s mohutným týlním hrbolem. Délka lebky je u různých rázů vlka různá. Polární vlk má lebku delší nežli lesní nebo stepní vlk. V mohutnosti lebky výrazný rozdíl mezi pohlavím. U vlka je silnější chrup nežli u psa. Zejména jsou větší špičáky a trháky. Skus je nůžkový, ale i klešťový. Pysky jsou suché s uzavřenými koutky. Oko je šikmo uložené, nápadně světlé barvy. Ucho je krátké, spíše úzce nasazené. Krk je krátký, mohutný s dobrým osvalením. Kohoutek je výrazný, hřbet je rovný a pružný. Bedra jsou suchá a tvoří se hřbetem a zádí jednu rovinu. Zádí je rovná a krátká. Ocas je vysoko nasazen, nesen rovně spuštěný a nepřesahuje hlezenní kloub. Lopatka je posunuta dopředu a ramenní kloub vystupuje před rukojeť kosti hrudní. Tím nemá vlk výrazné předhrudí a při pohybu proráží porost ramenním kloubem a chrání tak hrudí před poraněním. Spodní hrudí nedosahuje k loktům. Žebra svírají s páteří ostrý úhel a tím vzniká plochý hrudník, který však umožňuje vlku, při námaze, značné roztažení hrudníku a tím i zvětšení prostoru pro plíce.

Hrudní končetiny jsou dlouhé, suché s pevným dlouhým nadprstím a úzkým postojem. Tlapy jsou mírně vně vybočeny s dlouhými prsty a mohutnými drápy. Na měkkém podkladě často rozevívá tlapu. Úhel lopatky s kostí ramenní je spíše rozevřený, kolem 100°.

Pánevní končetiny jsou rovněž suché, silně osvalené, s dlouhou stehenní kostí a dlouhým nártem. Postavení pánevních končetin je rovné, spíše úzké. Koleno je ve výši loktu. Těžiště u vlka je mezi 7.–8. hrudním obratlem a při pohybu jej vlk vyrovnává polohou krku a hlavy.

Sluch je u vlka výborně vyvinut. Reaguje na zvuk o kmitočtu 90 000 Hz. Slabý šelest zachytí na vzdálenost 25–30 m, zatímco člověk slyší tento šelest na 3–4 m. Dobře rozezná tóny, které se od sebe liší jen o 1/16.

S tím souvisí i jeho hlasové projevy. Vlk vyštěkne pouze ojedinele a krátce. Zato škála ostatních hlasových projevů je u něho široká. Od radostného kňučení při hrách

a setkání s členem smečky, přes hrozivé vrčení a bojový ryk při rvačkách až po různé varianty vytí. Při tom vydává i zvuky, které lidské ucho nevnímá.

Čich je pro vlka mimořádně důležitý. Pomáhá mu rozeznávat členy smečky, vyhledávat kořist, rozeznávat pachová znamení jiných vlků, zjišťovat blízcí se nebezpečí, nastražené pasti a vyhledávat i svého partnera. Jsou popsány případy, kdy vlk ucítil, při síle větru 6 m/s jelení zvěř na vzdálenost 700 m.

Zrak má vlk lepší nežli pes. V noci vidí 2× lépe. Na pohybující se předmět reaguje na vzdálenost až 800 m. Na 300 m rozezná, nese-li člověk pušku nebo jenom hůl.

Vnitřní /endogenní/ aktivita vlka je určována několika faktory. Jsou to především fyziologické procesy jako hlad, žízeň potřeba kálení a močení. Z ostatních faktorů jsou to zejména denní doba a tím i zeměpisná šířka a rovněž věk zvířete.

Literatura, ale i údaje z pozorování vlků ve volné přírodě uvádějí, že maximální pohyb vlků byl pozorován večer a v noci. I napadání ovcí a skotu vlky, se odehrávalo hlavně v noci a k ránu. Ale jak víme, vlk je velmi opatrný a nedůvěřivý zejména když má špatnou zkušenost ze setkání s člověkem. Největší klid pro lov má samozřejmě v noci. Podle údajů ze Sibiře a Aljašky byl největší pohyb vlků pozorován v době, kdy vycházela zvěř na pastvu, to je večer a k ránu. Ale při tahu zvířat /Karibu na Aljašce, /, byl pohyb vlků pozorován celý den.

Ke zjištění skutečné aktivity vlků bylo provedeno několik pokusů s volně ustájenými vlky, kteří měli trvalý přístup k potravě i vodě. Časové snímky byly u nich pořizovány 24 hod. 4× v měsíci po dobu jednoho roku. Podle údajů z těchto pokusů je vlk zvíře šerosvitu. Jeho přirozená aktivita má 2 maxima a to ráno a večer. Rytmus aktivity je podstatně ovlivněn denním světlem a při srovnání s aktivitou psa je časově shodný. Pouze u vlka je intenzita aktivity vyšší.

Denní rytmus života vlků není podřízen pouze přirozené aktivitě, ale hlavně možnosti získat potravu. Pokud vlk nenajde potravu v době aktivity, pokračuje v jejím shánění i v době, kdy by měl odpočívat. Proto jsou časté údaje o setkání s vlky v kteroukoliv denní dobu.

Ing. Karel Hartl & Jindřich Jedlička

Kapitola 2

Křížení vlka se psem

2.1 Příprava a průběh pokusu

Údaje o křížencích vlka a psa, v dostupné literatuře, se týkaly pouze kříženců první generace. Všechny údaje popisovaly křížence jako špatné psy, v chování agresivnější než vlky. Metodika těchto pokusů byla konzultována s několika zoology, z nichž žádný neměl vlastní zkušenosti s odchovem kříženců a odkazovali se pouze na literaturu a zkušenosti zoologických zahrad s chovem vlků.

Cílem pokusu bylo zjistit co nejvíce o chování vlka v zajetí, jaká je plodnost jeho kříženců se psem, jaká je biometrie vlka a jeho kříženců, v čem se projevuje dominance nebo recesivita vloh vlka u kříženců, jaký je rozdíl v aktivitě vlka, kříženců a psa, jak se liší vrozené vlastnosti u kříženců a jak získávají zkušenosti.

Po zpracování projektu pokusu byla získána od učitele pana Hájka roční vlčice a umístěna v chovné stanici Pohraniční stráže v Libějovicích u Vodňan. Byla ustájena ve výběhu s boudou. Vlčice byla krmena vařeným krmivem pro psy složeným z 50 % živočišných produktů, 40 % rostlinných, 5 % zeleniny, 3 % minerálií, 1 % kvasnic a 1 % kuchyňské soli. Ke 4 litrům husté kaše dostávala ještě 1/2 kg syrového masa.

Ke krytí vlčice byli vybráni 2 psi plemene německý ovčák, kteří splňovali podmínky kvalitního odchovu. Prvý pes byl klidný, výborně ovladatelný a vycvičený, druhý byl agresivní, hůře ovladatelný, rovněž vycvičený. Oba byli vlkošedí a v chovu vyzkoušení.

Při prvním hárání v r. 1957 se nepodařilo vlčici nakrýt, protože se před psy schovala v boudě a nebylo možno přesně zjistit dobu hárání. V r. 1958 byla zajištěna kontrola hárání. Vlčice se začala hárat 15. března. Hárání probíhalo normálně. Dvanáctý den se změnilo její chování ke psu, který byl ustájen ve vedlejší kotci. Otírala se před ním o pletivo a očichávala jej. Třináctý den byl tento pes vpuštěn k vlčici. Vlčice zůstala stát u boudy a když k ní pes přišel kousla jej do krku. Pes uskočil, stáhl ocas mezi nohy a běžel k východu z kotce. Vlčice na něho začala znovu útočit. Když se nebránil, tak se na něho vrhla a z boční hrudi mu vytrhla kus kůže velký jako dlaň. Druhý den byl k vlčici vpuštěn druhý, agresivní pes. Chování vlčice se opakovalo. Když jej však vlčice napadla, pes se bránil a uchopil ji se shora za krk a několikrát s ní zatřepal. Chování vlčice se tím zásadně změnilo. Začala před psem pobíhat, navzájem se očichávali a nastaly mezi nimi námluvy. Po 15 minutách seznamování se vlčice zastavila a pes ji nakryl. Po nakrytí, které trvalo 2 min. se vlčice snažila dostat od psa. Válela se pod ním, kňučela, kousala jej do nohou, po pouhých 3 minutách došlo k odpojení od psa. Pak zalezla do boudy a pes zůstal v kotci. Za 4 hodiny vylezla vlčice z boudy a pes ji znovu nakryl. Chování vlčice po nakrytí se opakovalo. Takto byla vlčice kryta každý druhý den až do 20. dne hárání.

Po té začala psa odmítat a pes o ní přestal mít zájem. Až do 50. dne od prvního nakrytí nebyla na vlčici březost patrna. Od 32. dne po nakrytí začala spotřebovávat o 15–20 % více potravy. 53. den začala intenzivně hrabat pod boudou noru, ale protože pod celým výběhem bylo položeno pletivo, nepodařilo se jí to. 61. den po prvním nakrytí během noci porodila. Pro značnou agresivitu vlčice k ošetřovateli se podařilo prohlédnout vlčata až 10 den. Bylo jich 5 a byly o 9 dkg. lehčí nežli stejně stará štěňata něm. ovčáků. Od 25. dne vlčata začala vykukovat z boudy a 29. den poprvé z boudy vylezla a začala se rozlézat po kotci. Na příchod ošetřovatele reagovala okamžitým útekem do boudy. Protože vlčice zůstala venku, ukazovalo to na vrozenou nedůvěru k neznámým podnětům. Když se ošetřovatel přiblížil k boudě, postavila se vlčice před boudu a vycenila na něho zuby. Kolem 30. dne věku vlčat je vlčice začala přikrmovat ze žaludku. Vlčata začala žrát rovněž kousky masa, které jim byly hozeny před boudu. Převážně se zdržovala pohromadě v blízkosti vlčice. Jejich denní režim začínal po rozednění, kdy vylezla z boudy a 10–12 minut si hrála. Pak začala žrát. K tomu jim stačilo 5–6 minut. Následovalo opět hraní ve výběhu i v boudě, kterého se zúčastnila i vlčice. Za 15–20 minut opět zalezla do boudy k odpočinku. Ten trval 50–60 min., po něm následoval příjem potravy a opět hra 15–20 min. Tento rytmus se opakoval až do setmění. S přibývajícím věkem se u nich prodlužovala doba hraní, ale i spánku. Hry probíhaly většinou ve dvojicích, ale když došlo k intenzivnímu boji, často se připojila i ostatní vlčata. Zajímavé na tom bylo, že pomáhala zpravidla silnějšímu. Tak se začal vytvářet základ hierarchie smečky. U dominantních jedinců jejich agresivita narůstala a ve stáří pěti týdnů již bylo možno rozpoznat, jaké postavení bude mít každý jedinec ve smečce.

2.2 První poznatky

Kříženci první generace jsou typem i chováním vlčí. Pouze ojediněle se vyskytl jedinec, který se v něčem částečně odlišoval.

Při spojení vlka s fenou něm. ovčáka je většina kříženců podobná vlku, ale ve vrhu je již větší variabilita. V obou případech je vlk dominantnější nežli pes. Z toho vnikla pravděpodobně zkušenost, často citovaná v literatuře, že ze spojení vlka a psa vzejde vždy špatný pes.

Kříženci první, ale i dalších generací, jsou plodní a dají potomstvo jak se psem, tak s vlkem.

V druhé generaci při spojení kříženců se psem je potomstvo anatomicky ze 70–75 % podobné vlku. Ostatní jsou mezitypy. Při společné výchově se psy se kříženci podřizují psům až do stáří 8.–10. měs. Pak začnou bojovat o postavení ve smečce a ve většině případů tento boj vyhrájí. Ovladatelnost a tím i cvičitelnost kříženců této generace je značně rozdílná od psů. Jsou mezi nimi jedinci, kteří se téměř nedají cvičit.

Třetí generace kříženců při spojení se psem si zachovává ještě v 60–75 % anatomické znaky vlka. Ve vrzích se nevyskytují jedinci s převládajícími znaky psa. Ve třetí generaci je možné, jak z typů vlka, tak i z mezitypů vybrat jedince, kteří jsou vhodní i k náročnému výcviku.

Při důkladném výběru zvířat vhodných pro chov je možné krýt tyto křížence z různých vrhů mezi sebou. Nedoporučuje se úzká příbuzenská plemenitba na vlka, ale ani na psa. Je možné nakrýt také třetí generaci psem, ale pouze zvířata s převládajícím typem vlka.

K udržení typu je nutno zařazovat do chovu zvířata dominantní s výrazným fenotypem. Jelikož je nutno sledovat nejen exteriér, ale i povahové vlastnosti, má přednost upevňování povahových vlastností i za cenu připuštění menších exteriérových nedostatků. K získání zvířat všestranně upotřebitelných nelze použít k chovu ani výrazně agresivní, ani bojácná zvířata.

Kříženci s anatomickými znaky vlka si udržují i vlčí vytrvalost v pohybu a vysoký temperament. Provedené zkoušky potvrdily, že uběhnou nepřetržitě až o 50 % delší vzdálenost nežli něm. ovčáci, aniž by měli nerovnoměrně prošlapané polštářky na tlapách, což je běžné u psů.

Mají výraznější orientační reakci, dokonalejší vidění v noci, lepší sluch, čich i zrak. Rovněž osrstění je u nich kvalitnější, s větší isolační schopností. Některé jejich specifické vlastnosti je nutno tolerovat při výcviku, o kterém bude pojednáno v další části.

Ing. Karel Hartl & Jindřich Jedlička

Kapitola 3

Vznik československého vlčáka

3.1 Chovatelský cíl

Po světě běhá asi tak 340 uznávaných plemen psů a řada dalších plemen dosud neuznaných či skoro neznámých. Má pak vůbec smysl šlechtit nová plemena? Co může československý vlčák přinést nového? Najde si své místo na slunci, prosadí se mezi tou spoustou psích typů a forem? Jak? Jakými vlastnostmi se může odlišit?

Cíle křížení a chovu československého vlčáka prodělávají svůj vývoj. Původním záměrem bylo jen ověřit v experimentu, zda může být přikřížením vlků zlepšen zdravotní stav, odolnost a vytrvalost služebních psů u Pohraniční stráže. Samozřejmou podmínkou byla dobrá cvičitelnost a předpoklady k pracovnímu využití, zatímco vzhled a tělesná stavba kříženců byly sledovány jen právě v souvislosti s jejich vytrvalostí a celkovou kondicí.

Se snahou o založení chovu nového čistokrevného plemene se požadavky zvýšily. Vzhled – exteriér psů přestal být druhořadou záležitostí. Dříve žádané „mezitypy“ se znaky vlků i německých ovčáků postupně ustupovaly jedincům s převahou znaků vlka.

V civilním chovu pak již od počátku platí pravidlo: Československý vlčák se má co nejvíce podobat vlku. I současný, mezinárodně uznávaný standard říká: „Stavbou těla, pohybem, osrstěním barvou srsti a maskou připomíná vlka.“ Ve standardu však najdeme i podrobnou charakteristiku požadovaných povahových vlastností. Původní text standardu říká: „Československý vlčák je vysoce temperamentní a aktivní, jeho smysly jsou silně vyvinuty, převládá orientační a aktivně obranná reakce. Je nedůvěřivý, ale bezdůvodně nenapadá. Svému pánovi projevuje neobyčejnou věrnost. V boji je neohrožený a odvážný, má předpoklady pro všestrannou upotřebitelnost.“

Čím se tedy československý vlčák odlišuje, co nese se svou kůží na trh ?

Spolu s pevným zdravím, vitalitou, přírodními instinkty, nezávislostí, odolností a jemnou krásou dítěte přírody přináší světu i významné poselství: Nezakrývá svůj přírodní původ.

Chovatelé všech možných psích ras se po generace snaží odlišit a vzdálit svá zvířata od jejich přírodních předků; z vyvážené harmonie vlastností vyjímají malou část, kterou zdůrazňují do extrému, z mutací a dědičných defektů vytváří ideály krásy (někdy až na hranici životaschopnosti zvířat). Právě českoslovenští chovatelé však našli odvahu postavit se proti proudu.

Vzorem pro československé vlčáky je a zůstane prapředek všech psů – vlk – v celé své kráse a síle, ale i přizpůsobivosti a proměnlivosti. Proto i standard požaduje jednotu v typu i zbarvení, ale současně dává prostor pro přiměřenou variabilitu a tím umožňuje rozvoj chovu do šíře a zachování dědičného zdraví v populaci.

Chov československého vlčáka nikdy a za žádných okolností nebude směřovat proti přírodním zákonitostem; československý vlčák se ze všech známých plemen nejvíce vzdaluje tomu, co bývá nazýváno „násilným chovem“.

3.2 Od kříženců k plemeni

Pokus s křížením německých ovčáků s vlky byl připravován od roku 1955, první vrh kříženců se narodil v chovné stanici Pohraniční stráž v Libějovicích dne 26. května 1958. U kříženců byly podrobně sledovány anatomické i fyziologické rozdíly od obou rodičovských forem, byly zkoumány jejich předpoklady k výcviku, aktivita i vytrvalost. Vybraní kříženci byli znovu spojováni s nepřibuznými německými ovčáky.

Křížení přinášelo své výsledky, odborníci u Pohraniční stráž i v Československé akademii věd publikovali nové poznatky²⁾). Kdy však končí experiment s regenerací německého ovčáka vlkem a začíná šlechtění nového plemene?

V letech 1964–1965 jsou publikovány výsledky křížení a směry dalšího výzkumu, současně již existuje myšlenka na vznik nového plemene, navzdory téměř hysterické reakci některých chovatelů německého ovčáka.

První znění standardu bylo vypracováno ing. K. Hartlem v roce 1966. V té době byli na světě již čtyři filiální generace kříženců z první linie, založené vlčicí Britou a německým ovčákem Cézarem z Březového háje, a dvě filiální generace z druhé linie po stejné vlčici a německém ovčáku Kurt z Václavky. Tehdejší Svazarm i Československý svaz chovatelů drobného zvířectva (ČsSCHDZ) však žádost o registraci plemene a zápis těchto zvířat do plemenné knihy opakovaně odmítli s poukazem na malý počet jedinců.

V roce 1968 bylo v chovné stanici v Býchorech uskutečněno další křížení. Byl spojen vlk Argo s fenou německého ovčáka Astou z SNB. Ve stejné chovné stanici byla odchována i druhá filiální generace kříženců z této linie. Meziliniioví kříženci začali být označováni zkratkou ČV = český vlčák. Avšak ani v roce 1970 nebyla povolena jejich registrace plemennou knihou, přestože v rukou civilních chovatelů bylo již 56 kříženců a u ozbrojených složek sloužilo více než sto jedinců. Další žádost byla zamítnuta v roce 1976.

V sedmdesátých letech pokračoval chov především v novém kynologickém zařízení blízko Malacek, které náleželo k Bratislavské brigádě Pohraniční stráž. Zde obohatil populaci třetí vlk – Šarik. V roce 1974 byl spojen s kříženkou třetí filiální generace Xelou z Pohraniční stráž a s fenou ČV Urtou z Pohraniční stráž.

Na Slovensku působil jako důstojník mj. i pan František Rosík, který dlouhodobě spolupracoval s ing. Karlem Hartlem na realizaci programu křížení a náležel k iniciátorům a zastáncům šlechtění nového plemene. Pro pana Františka Rosíka se chov československých vlčáků stal celoživotním posláním, dnes je čestným předsedou Klubu chovatelů československého vlčáka Slovenskej republiky.

Až po usilovném jednání v závěru roku 1981 povolil Český svaz chovatelů ustanovení Klubu chovatelů tohoto plemene a zápis odchovů do plemenné knihy. Bohužel

²⁾ Podotýkáme, že o kanadské vlčici a křížencích pana L. Saarlose z Holandska v té době nikdo v Československu nikdo nevěděl, a ani v podvědomí světové kynologické veřejnosti jeho chov nebyl všeobecně znám.

jedinci, kteří se dostali k civilním chovatelům z Libějovic, mezitím zestárli nebo se založní Klubu nedožili. Civilní chov byl obnoven právě díky potomkům psů přesunutých na Slovensko.

3.3 Cesta k mezinárodnímu uznání

Klub chovatelů československého vlčáka byl založen v Brně dne 20. 3. 1982. Klub měl sídlo v Praze a celostátní působnost, byl začleněn do Českého svazu chovatelů. Ustanovující schůze mimo jiné schválila název plemene „ČESKOSLOVENSKÝ VLČÁK“, pověřila výbor sestavením bonitační karty, stanovením kritérií pro chovnost, tvorbou dlouhodobé koncepce chovu a chovného programu. Předsedou byl zvolen mjr. František Rosík, hlavním poradcem chovu plk. ing. Karel Hartl. Následovalo ustanovení slovenské pobočky Klubu, která disponovala větší částí chovných zvířat pocházejících z vojenského chovu a měla přirozeně i více členů.

Brzy nato vznikla dosti neutěšená situace v plemenitbě – slovenští chovatelé se rozhodli za podpory předsedy Klubu ignorovat chovný program zpracovaný hlavním poradcem chovu a během prvních dvou let (1982–1983) bylo na Slovensku odchováno 77 % vrhů po jediném plemeníku – psu Rep z Pohraniční stráže. (Tento trend na Slovensku pokračoval, takže během pěti let zde bylo 90 % odchovaných zvířat příbuzných s tímto psem, 83 % blíže příbuzných.)

Udržet přirozenou strukturu populace plemene a zabránit erozi genofondu bylo pro české chovatele s malým počtem chovných zvířat obtížné. Napomohlo k tomu mimo jiné i nové křížení – spojení německého ovčáka Bojar von Schotterhof s vlčicí Lejdy (ze ZOO Ohrada, Hluboká nad Vltavou), které se uskutečnilo opět v chovné stanici Pohraniční stráže v Libějovicích v roce 1983. Vybraný pes z tohoto spojení, Kazan z Pohraniční stráže byl počínaje rokem 1985 několikrát použit v plemenitbě československých vlčáků. Na vzniku plemene se tedy v rozpětí 25 let podíleli čtyři vlci: Brita, Argo, Šarik a Lejdy.

Přestože v Čechách a na Moravě bylo v prvních letech po založení klubu zapisováno méně odchovů než na Slovensku, byla zde (za cenu pomalejšího snižování variability) udržena nižší míra příbuzenské plemenitby. A to je velmi významné pro uznání československého vlčáka Mezinárodní kynologickou federací (FCI).

Podklady k žádosti o uznání plemene byly připravovány ve spolupráci s Ústřední odbornou komisí chovatelů psů ČSCH, ve které naše plemeno vytrvale podporoval zejména pan ing. Jan Findejs. Standardní komise FCI doporučila standard československého vlčáka ke schválení v roce 1988. Po zapracování připomínek a nutných změn do standardu zbyla „malíčkosť“ – hlasování členských zemí v Generálním shromáždění FCI. Náš dík za obhájení návrhu patří československému zástupci v FCI, RNDr. Petru Dvořákovi. Standard československého vlčáka byl schválen v Helsinkách dne 13. 6. 1989 a pod číslem 332 vydán sekretariátem FCI dne 28. 4. 1994. Československý vlčák náleží do 1. skupiny plemen v klasifikaci FCI. Zemí původu je Československo.

Po deseti letech od uznání standardu bylo naše plemeno znovu předmětem jednání FCI – muselo se potvrdit, že plemeno je dále životaschopné a trvale splňuje všechna stanovená kritéria.

Ing. Karel Hartl & Jindřich Jedlička

Odpovědnost za tuto obhajobu našeho plemene vzala na sebe Slovenská republika. Po zániku Československa totiž na základě dohody mezi Českomoravskou kynologickou unií a Slovenskou kynologickou jednotou ze dne 4. 7. 1993 přebírá patronát nad plemenem.

Kapitola 4

Vaše první štěňátko československého vlčáka

4.1 Kdy a do jakých podmínek

Každý pes, a tedy i československý vlčák, je závislý na lidech, kteří o něj pečují. Možná, že před deseti nebo dvaceti tisíci lety se předkové psa, šelmy z rodu *Canis*, přidali k lidem víceméně dobrovolně. Dnes jsou na velké části Evropy tato zvířata vyhubena a naši psi nemají žádnou možnost volby. Odpovědnost nese člověk. Přeplněné útulky pro opuštěná zvířata však nesvědčí o tom, že by se *Homo sapiens* hodlal začít podle toho chovat.

Než si zamluvíte u chovatele štěňátko a složíte dohodnutou zálohu, měli byste mít opravdu jasno v tom, zda jste rozhodnutí věnovat svému psu po celý jeho život svůj čas, svou pozornost, své pohodlí.

Nejde ani tak o materiální podmínky (i když samozřejmě musíte sehnat prostředky na krmivo a další potřeby psa), jako spíš o váš životní styl a stupnici hodnot. Často je vidět, jak student s kapsou věčně děravou a bydlící na kolejích či v podnájmu dokáže pro svého psa udělat víc, než velmi dobře situovaná rodina vlastníci vilu s velkým pozemkem.

Československý vlčák se nesmí ocitnout na okraji zájmu a mimo dění v rodině. Takové "vyločení ze smečky" je víc než kruté. Československý vlčák, který žije v pravém smyslu slova s vámi, vám poskytne zážitky, které jste před tím nepoznali. Předpokladem však je, že bude od štěněte až do smrti žít s vámi a ne odděleně vedle vás. Na tom se nesmí nic změnit, ani když založíte dvaatřicátou zahraniční filiálku své banky, nebo když se vám narodí paterčata.

Pokud jste právě natrvalo neodložili tuto knížku, dočtete se v dalších kapitolách, jaké krmení, ubytování i jaké zaměstnání je vhodné či přijatelné pro vašeho čtyřnohého přítele.

4.2 Odkud, chovatelská stanice

Kde vzít štěně československého vlčáka? Není na tom nic obtížného. Nabízí se mnoho možností. Možná některého chovatele znáte, nebo se setkáte na výstavě psů či jiné akci. Můžete se obrátit na Klub chovatelů československého vlčáka o informaci, kdo právě má nebo bude mít štěňátka. A konečně můžete odpovědět na inzerát, který štěňátka nabízí.

Žádná z těchto možností není lepší nebo horší než ostatní. Ať už zvolíte kterýkoliv způsob, dříve nebo později se setkáte s pojmem chovatelská nebo chovná stanice.

Tento poněkud zavádějící termín budí představu jakési instituce, kde se ve velkém chovají psi. Něco na způsob šlechtitelské stanice, produkující po tunách semen rostlin, nebo inseminační stanice u dobytka. Skutečnost je mnohem skromnější.

Chovatelská stanice je jen (nepříliš vhodný, ale vžitý termín pro...) chráněný název chovu, který má každý chovatel registrován.

Tento chráněný název je součástí jména každého čistokrevného psa, který pochází z chovu majitele chovatelské stanice. Například pan Průša má registrovanou chovatelskou stanici „ze Špinavého dvorku“ a pejska z prvního vrhu plemene Böhemské forzišek pojmenoval „Alík“. Majitel tohoto štěňátka pak bude vždy uvádět jméno „Alík ze Špinavého dvorku“, kdykoliv se bude přihlašovat na výstavu, bonitaci či zkoušky. Název chovatelské stanice není možné skloňovat a už vůbec ne překládat do jiného jazyka. Kdyby tedy pan Průša zaregistroval svou stanici ve tvaru „Něčistý dvorok“, bude se i zmíněné štěňátko jmenovat „Alík Něčistý dvorok“ a nikdo ho nemůže ani přeložit na „Alík Špinavý dvorek“, ani převést do genitivu na „Alík z Něčistého dvorka“, natož pak upravit na „Alik von Schmutzigkleinhof“.

Každý chovatel může mít chráněn jen jediný název chovu bez ohledu na to, kolik plemen psů chová či kolik chovných fen vlastní. Jména štěňat z jednoho vrhu začínají stejným písmenem. První odchov každého plemene začíná písmenem „A“ a další pokračují podle abecedy.

Protože každý chráněný název chovu je jedinečný a setkáme se s ním vždy, kdykoliv jsou zveřejněny výsledky chovatelských či sportovních aktivit, pojí se dobré či méně dobré jméno chovu právě k názvu chovatelské stanice.

4.3 Pejska nebo fenku. Jednoho či smečku. V jakém věku?

Většina chovatelů zná jednu situaci: Když se ve vrhu štěňat narodí více psů než fen, všichni zájemci o štěňata žádají fenky. Když se naopak narodí fen spousta, každý touží po pejskovi.

Řekněme si raději, co obnáší život s pejskem a co s fenkou. Předem ale upozornuji, že každé přirovnání je třeba chápat s rezervou. Samozřejmě že mezi psy i fenami najdeme jedince více i méně sebevědomé, dominantní i submisivnější, ovladatelné i tvrdohlavé.

Přesto u psů můžete jistou dávku obtíží očekávat s větší pravděpodobností. Pan PES (zejména když mu bude asi rok až půl druhého roku) s vámi ochotně prodiskutuje váš názor na to co by měl zrovna dělat, a případně navrhně přijatelný kompromis typu: „Pro aport si dojde sám, já si to musím tadyhle očichat.“ Na druhé straně FENKA je lejdý, která s vámi diskutovat nebude. Ten aport vám sice taky nepřinese, ale zařídí to tak, že jí vlastně budete vděčný.

Pes v jistém věku dojde k (více méně oprávněnému) názoru, že člověk neoplývá vlastnostmi vůdce smečky. Obvykle nic nenavěští, slyší hůř než pařez, za šera se přerazí o každou větev, běhá pomalu a přesto málo vydrží, na náledí se rozplácne jako žába, moc chápavý také není, orientuje se mizerně a ani chytrosti mu matka Příroda moc nenadělila. Zkrátka bude jistě ku prospěchu všech, aby člověka na prvním místě společenského žebříčku nahradil mnohem schopnější pes³⁾. Člověku se zajisté uleví, když neponese odpovědnost v postavení, na které nestačí, a navíc mu pes poskytne náležitou ochranu.

³⁾ Člověku pak dá dost práce, aby zůstal na svém postu a nazačal psa následovat a poslouchat. Pár nápadů, jak na to, si přečtěte na jiném místě.

Fenka, i když je sebevědomější, si nanejvýš podrží jistý odstup a nezávislost. Jestli se člověk neuživí, je to jeho problém, ona ho za ručičku vodit nemůže. Vždyť bude mít dost starostí se svými štěňátky. O ochranu svého životního prostoru před cizími vetřelci se ovšem postará.

Méně sebevědomá fenka, ale i submisivnější pes naopak očekávají vedení a podporu od člověka. Nepohrnou se do konfliktních situací, jestliže vidí, že „první mezi rovnými“ váhá nebo ustupuje. Chcete-li dodat svému psu či fence sebevědomí, musíte „jít s ním“ ať už přes překážku, nebo proti útočníkovi.

Možná vás jednou napadne, že by bylo krásné mít doma víc československých vlčáků; že by si váš pejsek přál kamarádka a později partnerku, případně vaše fenka touží po kamarádovi a později partnerovi. Je opravdu krásné a přirozené, mohou-li českoslovenští vlčáci žít v páru nebo ve smečce. Má to však svá úskalí.

Především: výchova štěněte není snadná. Jeden majitel–psovod, zatížený běžným zaměstnáním a vlastní rodinou, potřebuje všechnen volný čas i pochopení rodiny pro jedno štěně. O druhém psu je lépe uvažovat, až když první zvládne základní výcvik a překoná obtížné období dospívání. A za druhé: Musíte mít možnost pár psů rozdělit v období hárání feny. Není vhodné umístění ve dvou různých místnostech v bytě ani ve dvou kotcích, které spolu sousedí. I když jsou kotce umístěny dále od sebe, musí být navíc dosti pevné, se stropem a pevnou podlahou, aby psi nedokázali přeskocit ani podhrabat oplocení. Obě zvířata mohou nucený celibát hlasitě komentovat, případně svůj smutek vyjádřit tklivou písní. Někteří chovatelé proto umísťují v době hárání jedno zvíře do kotce venku, druhé nechávají v bytě.

Fena, která žije v páru se psem, někdy odmítá krytí „cizím“ psem. Jde o chování typické pro vlky, kteří žijí ve velmi pevném partnerství. Už proto je výhodné, aby se pes a fena, kteří žijí ve smečce, k sobě hodili i svojí plemennou hodnotou. Ani to však není snadné zajistit.

Můžete sice konzultovat výběr druhého štěněte s poradcem chovu a zajistit si tak dobrou návaznost chovných linií obou zvířat, nikdo vám však nezaručí, že z druhého štěněte vyrostе chovný jedinec, a už vůbec ne, že v rámci přirozené variability nebudou mít oba partneři podobné nedostatky. Přijatelným řešením je koupit odrostlejšího psa, u kterého je možné exteriérové i povahové vlastnosti lépe odhadnout. Jestliže takové zvíře již má za sebou svod mladých případně rtg. vyšetření na dysplazii kyčelních kloubů, můžeme chovný pár sestavit velmi dobře.

Dostali jsme se tím k otázce, která zasluhuje obsírnější pojednání. Jaký je nejvhodnější věk k odběru štěněte? S jakými problémy se setkáme při časném odběru, a co naopak riskujeme při koupi odrostlejšího zvířete?

Protože vývoj štěňat československých vlčáků je velmi rychlý, můžeme vidět třítýdenní štěňátka samostatně přijímat masitou potravu, čtyřtýdenní zvířátko se výborně orientuje v poměrně širokém okolí, a po pátém týdnu je v podstatě připraveno k odběru. Výhody tak časného odběru jsou nesporné. Především ještě zastihnete fázi vtiskávání v psychickém vývoji štěněte. Štěňátko se (pokud se mu věnujete) výborně naváže na člověka, dosáhnete rychle jeho důvěry a to je základní podmínkou dobrého soužití se psem. Ze stejného důvodu doporučuji časný odběr vždy, je-li fena – matka štěňat silně nedůvěřivá nebo méně odvážná. Nový majitel si časným odběrem vytvoří podmínky k tomu, aby ovlivnil chování štěněte jiným směrem. Navíc do štěstí týdnů se můžeme téměř spolehnout na vysokou hladinu

protilátek v krvi štěněte, získaných od matky. Teprve po odběru se podle nálezové situace v okolí můžeme rozhodnout pro nejvhodnější vakcinační schéma.

Odběr štěněte kolem šestého týdne má však i své nevýhody. Po odběru je totiž nanejvýš nutné zajistit celodenní péči o štěně. Nejlepší je vyhradit si alespoň týden dovolené. Nejdůležitější potřeby štěněte jsou popsány v dalších kapitolách.

Počátečních starostí při odběru odrostlejšího zvířete je samozřejmě méně. Po třetím měsíci věku by štěně mělo být očkováno proti základním virovým nálezám (parvovirus, psinka, hepatitis), krmení stačí podávat třikrát za den. Na druhé straně si musíme uvědomit, že tří či čtyřměsíční štěně je osobností, jehož významné období vývoje proběhlo mimo naši kontrolu. O to větší pozornost je nutné věnovat rozvoji psychických schopností a povahových vlastností zvířete. Je třeba překonat závislost mladého psa na rodičích a smečce sourozenců, od základu vybudovat jeho důvěru v novou, „lidskou“, smečku a to v novém prostředí. Není to vždy snadné.

4.4 Průkaz původu a co v něm najdeme

... Je ten pes s papírem? ... Nabízím štěňata s PP ... Opis rodokmenu na požádání zašlu ...

O čem to ti lidé mluví? – O průkazu původu psa. Je to něco mezi rodným listem a občankou, je to doklad, že váš pes je on a ne nějaký jiný.

Chovatelský řád říká, že „plemeno psů ... tvoří psi a feny, odpovídající platnému standardu plemene, s platným průkazem původu.“ Takže jestli máte doma československého vlčáka bez PP, tak vlastně československého vlčáka nemáte. Bez prokázaného původu jednoduše nepatří k plemeni.

Průkaz původu dostanete od chovatele. Ten musí splnit podmínky chovatelského a zápisního řádu, aby plemenná kniha vystavila průkazy původu na štěňátko z jeho chovatelské stanice.

Co průkaz původu obsahuje?

Především základní údaje o psu, tedy jeho jméno a název chov. stanice, ze které pochází, plemeno, pohlaví, datum narození, typ a barvu srsti, tetovací číslo, a hlavně zkratku plemenné knihy a číslo, pod kterým je pes v plemenné knize zapsán (číslo zápisu).

Dále obsahuje tzv. rodokmen, tedy údaje o nejméně třech generacích předků (u nás jsou obvyklé čtyřgenerační rodokmeny).

Konečně v průkazu původu najdete podpis odpovědného zástupce plemenné knihy, kterým stvrzuje, že uvedený pes (fena) je řádně zapsán(a) v plemenné knize, a podpis chovatele, který odpovídá za předání správného průkazu původu majiteli uvedeného zvířete.

V průkazu původu je i místo pro jméno a adresu majitele psa. Předání štěněte potvrdí chovatel i nový majitel svými podpisy.

Do průkazu původu se (mimo originální údaje) zapisují jen změny majitelů a záznamy o splnění podmínek chovnosti a zápisu do rejstříku chovných jedinců. Ostatní údaje, jako výsledky svodu, bonitace, výstav, zkoušek z výkonu atd., zapisují rozhodčí do zvláštní přílohy průkazu původu.

4.5 Výživa, krmení

Ve správné kynologické příručce na tomto místě najdete učené pojednání o fyziologii trávení obecně a s přihlédnutím k masožravcům zvláště. Dále o významu základních živin, zejména bílkovin, tuků, cukrů, rovněž tak minerálů, stopových prvků, vitamínů a dalších biologicky aktivních látek. Správná kynologická příručka obsahuje rozsáhlou tabulku, ve které najdete obsah těchto živin v různých potravinách a krmivech, a k tomu návod, kterak vypočítat složení krmné dávky. Správná kynologická příručka obsahuje tabulku, která uvádí potřebu energie a živin u štěňat, dospělých psů, zvláště aktivních psů, březích a kojících fen, a to pokud možno zvláště pro trpasličí, malá, střední, velká a obří plemena psů. Správná kynologická příručka vás poučí, že sestavit vědecky správnou, dieteticky vyváženou, zdraví neohrožující krmnou dávku chovatel téměř nemá šanci. Zato to dokázal tým odborníků, který vymyslel granule značky XY. Na poslední straně takové příručky bývá uvedeno, že vydání sponzorovala firma ZŽ která je zcela náhodou výhradním dovozcem krmiva XY.

A tak nám nezbyvá než doporučit pozornosti laskavého čtenáře specializované, odborné, zkrátka ty správné kynologické publikace.

My si jen znovu připomeneme složení potravy psovitých šelem z rodu *Canis*, vlků (*Canis lupus*) pak zvláště.

Vlci jsou predátoři, největší část jejich potravy tvoří těla ulovených živočichů. Jídelníček dále doplňují např. sladkými plody případně dužnatými částmi rostlin (včetně kořenů). Drobná zvířata (myši, hraboše) vlci polykají celá. V některých oblastech tvoří tato zvířata většinu stravy vlků po nemalou část roku. Lov ryb je pro vlky obtížný, ne však nemožný, a vlci vyhledávají i ryby uhynulé. Velká zvířata vlci rovněž postupně zkonzumují téměř celá, tj. nejen maso, ale i výstelkový tuk a vnitřnosti včetně jejich obsahu (v různém stupni natrávená rostlinná potrava uloveného zvířete obohacená o produkty tzv. mikroflóry, tj. bakterií případně prvků žijících ve střevě nebo předžaludcích uloveného zvířete). Kostí jsou zkonzumovány s výjimkou několika příliš pevných. Rovněž kůže se srstí bývá alespoň částečně konzumována.

Dospělí vlci dobře snášejí hladovění. Pro důležité živiny má jejich organismus „zásobárny“ – depa, ze kterých může čerpat v době přechodného nedostatku. Proto jednotlivá denní dávka potravy nemusí být dieteticky vyrovnaná. Strava však musí být pestrá, a tedy vyvážená z dlouhodobějšího hlediska. Deficit (nedostatek) některé živiny zvíře subjektivně pociťuje a zdroj chybějící živiny aktivně vyhledá („dostane na něj chuť“).

Štěňata se rodí v době dostatku potravy, a jsou tedy krmena během dne několikrát. Mléko matky zajišťuje po první týdny jejich potřeby optimálně. Poté nejsou „odstavena“, ale přijímají pevnou potravu a současně dopijí mateřské mléko. Krmení štěňat „ze žaludku“ (rodiče na lovu kořist polykají a pro štěňata maso vyvrhnou) umožňuje štěňatům využít vápník a fosfor z kostí natrávených v žaludku dospělých vlků.

Při dělení větších zvířat smečkou dávají štěňata, rostoucí mladí psi a březí a kojící feny přednost svalovině a měkkým kostem, starší a stárnoucí zvířata spíše vnitřnostem s žaludečním a střevním obsahem.

Tyto znalosti je možné využít při krmení našich psů.

Štěňata po odběru krmíme 4–5× denně. Pokud štěně začne žrát váhavě, vybírat si, zahrabávat kousky masa, můžeme četnost krmení snížit. Přibližně za půl roku stačí krmit psa dvakrát denně. Podáváme syrové hovězí, telecí či skopové maso, játra, žaludky a předžaludky (dršťky – pokud možno neprané). Maso z méně kvalitních zdrojů a maso vepřové podáváme vařené v mírně osolené vodě, do vývaru můžeme přidat např. rýži, těstoviny, chléb, ovesné nebo kukuřičné vločky. Protože štěňata nemohou získat dostatek vápníku a fosforu trávením kostí, je nutné co nejdříve podávat mléko a mléčné výrobky. Pokud štěně dostane po kravském mléce průjem, pokusíme se přejít na kysané výrobky (tvaroh), nebo začneme přidávat do krmiva sušené mléko. Kostí však štěňatům nabídneme rovněž (nejvhodnější jsou ploché telecí a jehněčí kosti - lopatky, žebra ...), štěně si na nich cvičí žvýkání a postupně se kosti stanou nejpřirozenějším zdrojem minerálů. Snažíme se, aby strava byla pestrá, aby každé krmení mělo jinou skladbu. Můžeme proto přidat např. rybí nebo drůbeží maso, vejce atd. a dávku doplníme zeleninou (mrkev, brukev, řepa ...).

Máme-li právě libové maso (případně drůbeží maso), je dobré přidat do krmení tuk (např. vepřové sádlo), nebo kvalitní olej (slunečnicový, olivový). V létě stačí denně polévková lžice, v zimě o něco více.

Jestliže po několik dní nemáme k dispozici dostatek vnitřností (játra, předžaludky), doplníme krmivo o vitamíny skupiny B např. kvasnicovou polévkou nebo podáním několika tablet Pangaminu (přípravek z pivovarských kvasnic). Rovněž krmíme-li psa delší dobu syrovými rybami, často je střídáme jiným krmivem bohatým právě na vitamíny skupiny B (syrová játra, srdce, sušené kvasnice).

U dospělých psů (mimo fen v druhé polovině gravidity a v době kojení štěňat) můžeme postupně zvyšovat podíl příkrmů (těstoviny, rýže, chléb, kroupy, ovesné a kukuřičné vločky) až do vyrovnání objemu masa a příkrmů. Samozřejmě, bereme-li v úvahu hmotnost sušiny, pak i u dospělých psů maso převažuje. Vlákna obsažená v příkrmech, stejně jako další nestravitelné – balastní – látky, prochází celým trávicím ústrojím a působí zde jako jakýsi „masážní kartáč“; zvyšuje peristaltické pohyby střeva. Vločkami či chlebem tedy můžeme nahradit to, co vlci získají z vnitřností ulovených býložravců. V přírodě stejným způsobem působí i nestravitelné části kůže a srst ulovených zvířat.

U stárnoucích a starých psů již potřeba bílkovin není tak velká; navíc u starého psa ulehčíme ledvinám, když jeho organismus nebude metabolizovat bílkoviny pro získávání energie a tím produkovat odpadní dusíkaté látky. Proto můžeme ještě více omezit maso ve prospěch tuků a škrobnatých příkrmů. Ani z psího Metuzaléma však nedělejte vegetariána!

Průmyslově vyráběná krmiva mohou být velmi kvalitní, ale i horší než nedostatečná. Výběr těchto krmiv na našem trhu je již dost široký. I velmi kvalitní průmyslové krmivo je lépe prostřídat běžnou nativní potravou, která pro psa vždy zůstane přirozenější. Na druhé straně i když se rozhodnete krmit psa tradičně, je dobré zvyknout psa v mládí i na granulovaná krmiva, která jsou velmi pohodlná pro cestování případně na dovolenou se psem. Při krmení průmyslovými krmivy je nutné dodržovat návod výrobce a bezpodmínečně respektovat pokyny o skladování a době trvanlivosti. Zlevněná stará konzerva, obsahující např. žluklý tuk, nebo navlhle granule „trochu chycené“ plísni, jsou pro vašeho psa nebezpečné!

Pes by měl mít vždy přístup k čerstvé pitné vodě. Po nakrmení suchým granulovaným krmivem je spotřeba vody několikrát větší.

Můžeme chybu ve výživě nebo disproporci mezi živinami či minerály odhalit dříve, než psu způsobí zdravotní potíže? Měli bychom, i když ne každý nerovnovážený stav se v počátku projeví zřetelně a specificky.

Nadváha, obezita, není u československých vlčáků tak častá, jako u jiných plemen, to ale neznamená, že by měla menší negativní dopad na postižené jedince. Způsob úpravy tohoto stavu je všeobecně znám. Více aktivity a pohybu, méně energie v krmné dávce, žádný cukr, méně škrobu z obilnin, tuk z levného hovězího masa je rovněž možné omezit a nahradit menším množstvím kvalitního oleje.

Podvýživa se často spojuje s nechutenstvím. Je vhodné nechat vyšetřit trus psa na přítomnost parazitů (škrkavky, tasemnice). Dále je nutné dbát na pestrost předkládaného krmiva, ale současně nedopustit, aby si pes mohl začít vybírat. Někdy pomůže podávat ráno na lačno asi 1/3 litru mléka oslazeného glukózou (hroznový cukr) nebo medem a asi po dvou hodinách běžné krmivo obohacené o vepřové sádlo nebo kvalitní olej. Podvyživené zvíře je třeba krmit dvakrát denně, pokaždé jiným krmivem.

Průjem (pokud je jeho příčina ve výživě) může způsobit např. kravské mléko, zejména pokud je přechod náhlý, nebo když nebylo delší dobu ke krmení používáno. Někdy pomůže přejít na kyselé mléko nebo tvaroh (kde je působením bakteriálních enzymů snížen obsah mléčného cukru – laktózy), jindy nezbývá než od skrmování mléka upustit. Projímavé účinky má např. krmení slezinami (hovězími i vepřovými), které jsou ovšem velmi dobrým zdrojem železa a dalších látek. Tyto vnitřnosti je možné zkrmovat jen v malém množství nejlépe v kombinaci s kostmi.

Při průjmu se vždy snažíme, aby pes přijímal dostatek vody (lépe je podávat slabý čaj), tím předcházíme dehydrataci organismu. Po dobu průjmu je na místě hladovka a poté dieta tvořená rozvařenou rýží, mírně osolenou a omaštěnou, kterou později doplníme vařeným masem.

Pozor! Trvá-li průjem déle, nebo je-li provázen zvracením, zvýšenou teplotou (nad 39 °C), nebo obsahuje-li stolice krev, je nutné ihned vyhledat pomoc veterinárního lékaře, protože pravděpodobně nejde o chybu ve výživě, ale o infekční onemocnění popřípadě o otravu.

Zácpa bývá nejčastěji způsobena příliš velkým podílem kostí v krmné dávce (bílá, tvrdá stolice). Můžeme psu pomoci podáním několika lžic jedlého oleje, nebo slabým projímadlem určeným pro děti. I zde je na místě hladovka, po odchodu stolice upraví trávení vařené kyselé zelí s kmínem.

Pozor! Neprůchodnost střeva může být způsobena nebo komplikována převlečením částí stěny střevní trubice přes sebe s následným zánětem (ileus). Tento stav vyžaduje okamžitý operační zákrok! Přitom může mít podobné příznaky jako zácpa, nebo může následovat po déle trvající zácpě. Bolestivost na pohmat v krajině břicha či zvýšená teplota je důvodem k neodkladné návštěvě veterinární ordinace.

Křivice (rachitis), SNH (sekundární nutriční hyperparathyreoidismus). Tyto nehezky znějící názvy znamenají onemocnění kostry psa, způsobené převážně výživou. Příčinou obou stavů je nedostatek vápníku v kostní tkáni, následkem jsou poruchy růstu a deformace kostry u mladých zvířat, nebo odvápnění kostní tkáně a následné špatně se hojící zlomeniny u starších a starých zvířat. Prvním příznakem může být

tzv. rachitický růženec (zduřeniny na přechodu mezi kostěnou a chrupavčitou částí žeber psa), případně měknutí a klopení ušních boltců mladého zvířete. Kulhání, bolestivost, zduření kloubů již signalizuje pokročilý stav onemocnění. Deformace dlouhých kostí v růstových zónách zanechává trvalé následky. Tomu je třeba předejít.

Příčinou klasické křivice je nedostatek vitamínu D. Tento stav není nikterak častý. Doplnovat do krmiva vitamín D má smysl jedině v době zvýšené potřeby, tj. v době výměny chrupu mladého psa případně na konci gravidity a během laktace fen, a to zvláště v zimním období. Na vznik vitamínu D₃ (cholecalciferolu) z provitamínu (dehydrocholesterolu) má vliv UV-záření dopadající na pokožku psa, proto v letním období avitaminóza D téměř nehrozí. Protože jde o vitamín rozpustný v tucích, je důvod k obavě z předávkování! Je lépe používat méně koncentrované přípravky (např. rybí tuk) a dávkování konzultovat s odborníkem.

Mnohem častější je dnes SNH, způsobený nedostatkem vápníku a nerovnováhou mezi vápníkem a fosforem v potravě. Příčinou je mylná představa, že kvalitní potravou pro psa je libové maso, zatímco kosti, vnitřnosti a krev jsou jen laciný odpad. Jenže svalovina (z jatečných, tedy dokonale vykrvených zvířat) obsahuje mnohem více fosforu než vápníku, (podobně i obiloviny a ostatní příkrmy), a tím dochází k snížení hladiny vápníku krvi psa. Na to reagují příštítná tělíska (glandula parathyreoidea) zvýšením produkce parathyrinu (parathormon, PTH), který zvyšuje vstřebávání vápníku ve střevě, snižuje jeho vylučování ledvinami a konečně uvolňuje vápník vázaný v kostech. Tak vyrovná životně důležitou hladinu vápníku v krvi psa, avšak na úkor kostry. Přidání vitamínu D stav jen zhorší, protože dále usnadní příjem fosforu a přispěje k odbourávání vápníku z kostí.

Prevence je velmi snadná. Kromě chrupavek a měkkých kostí můžeme přidávat i kostní moučku nebo průmyslové doplňky výživy podle návodu výrobce. Výborným zdrojem vápníku jsou sýry a tvaroh.

Suchá, lámavá srst bez lesku není specifickým příznakem. Příčinou může být například dlouhodobé dráždění pokožky psa prachem nebo chemickými látkami (časté u psů střežících průmyslové objekty, skladiště nebo staveniště), a nebo působení parazitů. Můžeme-li vyloučit tyto možnosti (pes je preventivně odčervěn nebo bylo provedeno koprologické vyšetření vzorku trusu, nemá blechy ani jiné vnější parazity, nepřichází do styku s chemikáliemi /včetně vápna, cementu, desinfekčních a desinsekčních postřiků/ a nepohybuje se pravidelně ve velmi prašném prostředí), pak se můžeme pokusit hledat příčinu ve výživě.

Pokusíme se v paměti projít skladbu krmiva nejméně měsíc před zhoršením kvality srsti a uvědomit si, který faktor by mohl být v nedostatku. První volba patrně padne na obsah esenciálních mastných kyselin případně vitamínu E. Pak stačí přidávat do krmiva denně lžici klíčkového oleje (olej lisovaný z pšeničných klíčků má vysoký obsah tohoto vitamínu). Další možnosti jsou např. nedostatek zinku, vitamínů skupiny B (včetně pantotenátu, niacinu, cholinu nebo biotinu), případně jiné biologicky aktivní látky. Pak je nejlepší sehnat neprané syrové hovězí předžaludky (dršťky) i se zbytky původního obsahu, nebo přidávat denně kvasnice nebo Pangamin. Kvalita srsti se nezlepší okamžitě. Pokud se však zastaví její další zhoršování, můžeme výrazné zlepšení očekávat po nejbližším přelínání (na jaře nebo na podzim).

Lámání pesíků (pevných, krycích chlupů) v oblasti kohoutku (mezi lopatkami), jak se zdá, rovněž není specifickým příznakem konkrétního nerovnovážného stavu. Spíše jde o citlivou oblast kůže, kde se stejným způsobem projeví různé příčiny. U některých jedinců se lámání pesíků objevuje periodicky vždy před línáním, u některých fen vždy před háráním. To by ukazovalo na projev hormonálních změn v organismu případně slabé hormonální nerovnováhy. U jiných jedinců se stejný příznak objevuje v souvislosti s přeplněnými análními váčky (pachové žlázy ústící do řitního kanálu). Přitom vyprazdňování análních váček má souvislost s výživou (konzistence výkalů, obsah balastních látek), ale i s psychickým stavem zvířete.

Dbáme-li na pestrou, vyváženou stravu psa, můžeme mu pomoci alespoň nepřímo.

4.6 Ustájení a péče. Očkování.

Začneme opět od štěněte po odběru. Osvědčeným postupem je chovat štěně alespoň do čtyř měsíců v bytě nebo v obytné části domu. Ne proto, že by bylo tak choulostivé nebo že by mu byla venku zima, ale kvůli upevnění jeho vztahu k lidem, pro správnou socializaci štěněte.

Mezi druhým a třetím měsícem se štěně naučí čistotnosti, zvykne si na své jméno, získá vztah ke všem členům rodiny, při hrách rozvíjí své schopnosti. Na vycházkách všechno, s čím se setká, přijme jako normální a později již z poznaných jevů nebude mít strach.

Mezi třetím a čtvrtým měsícem získává první orientaci ve vztazích mezi členy rodiny, již dokáže vypořádat postoje, nálady a emoce lidí. V této době se poprvé zařadí na určité místo ve smečce (podruhé bude své postavení hledat až v období dospívání). Musí se naučit, že ani při divoké hře nesmí svými zuby stisknout ruku člověka bolestivě, že nemůže rozkousat boty, co zůstaly v předsíni a že si musí bez protestů a vrčení nechat od pána odebrat misku, hračku i kost. Čtyřměsíční štěně již neznámé věci a situace hodnotí opatrně, zvyká si pomalu. Proto jich musí co nejvíce poznat v mladším věku.

To vše hovoří proti ustájení malého štěněte v kotci, kde jsou možnosti vzájemného kontaktu, poznávání a komunikace mezi štěnětem a lidmi příliš omezeny.

Na první týden po odběru štěněte je vhodné vzít si dovolenou a věnovat se štěňátku po celý den. Kromě krmení a výchovy k čistotě sledujte, zda štěně nemá vnější parazity (klíšťata, blechy), a případně se informujte u svého vet. lékaře, který šetrný insekticidní prostředek je právě na trhu. Štěně odebrané z kotce bude patrně trochu cítit. Koupání malého štěněte však není vhodné. Můžete štěně občas otírat vlhkým hadříkem namočeným do odvaru z heřmánku; tím napodobíte matku, která štěňata dosud čistila olizováním. Objeví-li se slabý výtok z očí, použijte bórovou vodu nebo Ophtal, při silnějším výtoku nebo zánětu spojivek se obraťte na vet. lékaře.

Štěně by mělo být ještě u chovatele odčerveno. Při odběru se proto informujte o datu odčervení a o použitém přípravku. Přibližně po dvou až třech týdnech je třeba nechat znovu vyšetřit trus štěněte na přítomnost vajíček cizopasníků (koprogická zkouška), nebo preventivně zopakovat odčervení. Výběr antihelmintika

konzultujte s vet. lékařem, na trhu jsou přípravky účinné proti červům oblé (škrkavky) i plochým (tasemnice).

Kolem čtvrtého měsíce začíná výměna chrupu psa. V této době pes potřebuje kousáním tvrdých věcí masírovat dásně, které ho nad prořezávajícími trvalými zuby svědí. Dopřejte mu tedy dostatek hraček, kostí, či kus větve stromu na žvýkání a současně dbejte, aby nezačal hryzat třeba nohy od stolu v kuchyni.

V této době je již možné štěně umístit venku, v kotci. Na samotu mimo byt zvykáme štěně postupně, dobré je začít na začátku některého víkendu. Kotec by měl být velký alespoň 2×3 metry, lépe svařovaný než z plotového pletiva. Nesmí se dát ani podhrabat (pevná podlaha nebo hluboký základ podezdívky) ani přeskočit (pevná střecha nebo strop z pletiva). Musí poskytovat stín (zejména v poledních hodinách), ale neměl by být „utopený“ někde zcela mimo dosah slunečních paprsků. Musí v něm být místo chráněné před deštěm a průvanem a nejlépe dřevěná podlážka k odpočinku psa.

Zásadně není možné připustit, že by kotec měl být místem, ve kterém pes prožije svůj život! Jistě, jde o určité zázemí, místo k odpočinku po výcviku, místo, kde se fenka může v bezpečí starat o svá štěňátka. To ale nezabavuje majitele povinností dopřát psu rozumnou aktivitu, chodit s ním ven, zabývat se jím a komunikovat s ním. V tomto směru budou vždy ve výhodě psi trvale chovaní v bytě.

Srst československého vlčáka se nijak neupravuje, stačí běžné kartáčování nebo česání. Pravidelně se přesvědčíme, jestli se neobjevily blechy, v létě běžným způsobem odstraňujeme klíšťata. Pokud psu přerůstají drápy (svědčí to o nedostatku pohybu), zastříhujeme je na přijatelnou délku. Dvakrát za rok necháme vyšetřit trus a v případě potřeby psa odčervíme.

Dalším úkonem, který stojí za zmínku, je imunizace psa proti nebezpečným virovým infekcím. Imunitu zajišťují mj. speciální bílkoviny krevní plazmy psa, tzv. imunoglobuliny – Ig. (Při elektroforéze krevního séra se nacházejí v gama-frakci globulinů, mluví se často o „gamaglobulinech“.) Tyto bílkoviny jsou vytvářeny imunitním systémem jedince specificky, to znamená, že organismus se musí nejprve setkat s antigenem (původcem nějaké choroby), aby začal vytvářet protilátku (specifický imunoglobulin). Schopnost organismu produkovat vlastní imunoglobuliny se vyvíjí postupně. Dostatečnou kapacitu tvorby protilátek získává štěně mezi druhým a třetím měsícem života. Do té doby je chráněno protilátkami získanými pasivně z mateřského mléka fenou⁴). Hladina pasivně získaných protilátek v krvi štěněte samozřejmě postupně klesá. Aby štěňata mohla získat od matky protilátky proti nejnebezpečnějším infekcím (parvoviroza, psinka), musí být samotná fena imunní proti těmto nemocem, protože do mleziva i mléka přecházejí imunoglobuliny z krve fenou. Chovatelé by měli dbát, aby fena byla očkována nepříliš dlouho před krytím (očkování během gravidity nelze obecně doporučit).

⁴) Největší dávku imunoglobulinů obsahuje kolostrum – mlezivo, které fena vytváří první dny po porodu. Příjem kolostra je časově synchronizován s možností přechodu těchto bílkovinných makromolekul ze střeva do krevního a mízního oběhu štěněte. Později jsou bílkoviny, a tedy i protilátky, v trávicím ústrojí štěněte štěpeny. Vedle specifické humorální imunity, zajišťované protilátkami – imunoglobuliny, je organismus vybaven dalšími mechanismy obrany (nespecifická imunita, buněčná imunita, . . .), ty však očkování nemůže ovlivnit.

K aktivní imunizaci štěňat existuje několik tzv. vakcinačních schémat. Donedávna, dokud se používaly výhradně vakcíny tuzemské výroby, se dobře osvědčil tento postup: V deseti týdnech věku první očkování proti parvoviroze, ve dvanácti týdnech proti psince a infekční hepatitidě (nakažlivý zánět jater) a ve čtrnácti týdnech přeočkování proti parvoviroze. Proti vzteklině je nařízeno očkování do šestého měsíce věku, avšak pro výjezd do některých států (Německo) je požadováno očkování proti vzteklině již od tří měsíců.

Dnes jsou k dispozici i schválené vakcíny od nejrůznějších zahraničních firem, a nabízí se další možnosti. Například použít polyvalentní vakcínu současně proti parvoviroze, psince a infekční hepatitidě (popř. i dalším chorobám) mezi 10. a 12. týdnem věku, a stejnou vakcínu přeočkovat o tři až čtyři týdny později. A konečně je možné (a vhodné při nepříznivé nakažové situaci v okolí) použít speciální vakcínu určenou pro štěňata již od šesti týdnů, a poté ve třech měsících přeočkovat běžnou polyvalentní vakcínou od stejného výrobce. O radu, které vakcinační schéma je ve vašich podmínkách nejvhodnější, požádejte vet. lékaře, ke kterému máte důvěru.

Někteří chovatelé prezentují jako projev serióznosti své chovatelské stanice skutečnost, že prodávají štěňata zásadně očkováná. Pokud používají speciální vakcíny určené pro štěňata od šesti týdnů, a pokud se odběr štěňat uskuteční alespoň dva týdny po očkování, tj. nejdříve v osmi týdnech, pak nelze nic namítat. Nový majitel by si jen měl u svého vet. lékaře zajistit pro přeočkování ve třech měsících vakcínu od stejného výrobce, která na první očkování nejlépe naváže. Je však třeba rozhodně odmítnout používání běžných vakcín u štěňat před desátým týdnem věku. Dojde totiž k imunitní reakci mezi očkovací látkou jako antigenem a mezi protilátkami, které štěně získalo z kolostra matky. Štěně pak není chráněno téměř vůbec. K produkci vlastních imunoglobulinů v dostatečné míře ještě nedojde, a protilátky pasivně získané se spotřebují na „zneškodnění“ nevhodně použité vakcíny.

Vakcinace se obvykle opakuje vždy po roce. Podmínky veterinární správy pro účast na hromadných kynologických akcích (výstavy, svody, bonitace) předpokládají platné očkování starší než třicet dní a mladší než jeden rok. V době vakcinace musí být zvíře naprosto zdravé, nepodceňujte proto otázky veterináře na jeho kondici, chuť k jídlu, případné zvracení, průjem atd.

Žádná imunizace nechrání psa absolutně. Existuje řada více či méně příbuzných patogenů, navíc mutacemi mění své vlastnosti. Např. běžné označení „psinka“ skrývá hned několik virových onemocnění, takže přesnější je hovořit o „chorobách psinkového komplexu“. Proto nikdy neváhejme vyhledat pomoc vet. lékaře, jestliže pes přestane přijímat potravu na dobu delší než 2 dny, objeví-li se úporný, vodnatý průjem nebo příměs krve ve stolici, úporné zvracení, výtok z očí a nosu, zvýšená teplota nad 39 °C, malátnost, křeče, silný neklid, světloplachost nebo jiné neobvyklé příznaky.

Ing. Karel Hartl & Jindřich Jedlička

Kapitola 5

Chování, výchova a výcvik ČSV

V úvodních kapitolách byly popsány některé zajímavé momenty v chování vlků. Nikoli náhodou. Kdokoli se chce zabývat chováním psů, musí začít studiem jejich přírodních předků. A kdokoli chce být úspěšný ve výchově a výcviku psů, musí se naučit respektovat jejich zděděné vlohy, miliony let staré instinkty. Co platí pro všechny psy obecně, musíme u československých vlčáků brát dvojnásob vážně. Není to však tak složité, jak by se mohlo zdát. Vždyť to dokázali už lidé mladší doby kamenné. Stačí mít oči dokořán a dívat se na psa s kouskem citu pro jeho osobnost a jeho svět.

5.1 Učení a výchova

Samotné zděděné instinkty nestačí vymezit, chování zvířete v každé situaci. Dědičné programy chování jsou přizpůsobovány a doplňovány zkušenostmi získanými v průběhu života – zvíře se učí.

Některé reakce a prvky chování se zvýrazní a upevní, jiné jsou potlačeny, protože se zvířeti neosvědčily, další se spojí s novými podněty nebo třeba vymizí jako biologicky nezávažné.

Zcela zvláštní a nezastupitelnou úlohu má proces „vtiskávání“ (inprinting). Tento způsob učení probíhá jen během krátké periody ve vývoji mláděte, a zvíře si při něm „vtiskne“ do paměti obraz „svého“ druhu. Tak zvané vtíštění k následování (též vtíštění na rodiče) probíhá u štěňat mezi 3. a 7. týdnem jejich věku.

Je naprosto nezbytné, aby během tohoto kritického období měla štěňata nejen úzký kontakt s matkou a sourozenci, ale i se skupinou lidí. Chovatel a celá jeho rodina se musí se štěňátky mazlit, hrát si s nimi, mluvit na ně, zkrátka být se štěňátky v kontaktu. Totéž musí pokračovat i po odběru štěněte. Nedojde-li ke vtíštění člověka, zůstane pes plachý a nebude navazovat kontakt s lidmi.

Další způsoby učení jsou všeobecně známé. Jde o klasické podmiňování, operační podmiňování, učení metodou pokus-omyl, v omezené míře napodobování a další formy. Ukažme si na několika příkladech, jak jednoduše využít znalosti těchto procesů při výchově štěněte.

Štěňátko má tendenci udržovat čistotu na místě, kde odpočívají. Když se štěně probudí, odejde alespoň několik kroků od svého pelíšku, než udělá loužičku. Jestliže je před tím člověk vezme do náruče a vynese z bytu, vymočí se venku. Pochvala a pamlsek, které musí následovat, působí jako zpevnění. Po určitém počtu opakování již štěně bude dávat přednost venčení. Byt znečistí, jen když mu nic jiného nezbývá – je-li samo a nemůže ven.

Štěňátko udržuje tzv. maximální vzdálenost. Když se majitel na vycházce příliš vzdálí, snaží se ho dohonit, neztratit se. Jestliže štěně nezareaguje na přivolání, rozběhnete se směrem od něj. Za chvíli vás dohoní a opět musí následovat zpevnění – hra, pochvala, pamlsek. Opakováním celé situace se upevňuje cvik přivolání.

Podobně je vhodné postupovat, jestliže se štěně příliš roz dovádí při hře a začne bolestivě kousat, nebo když si před člověkem začne s vrčením hájit hračku, kost či misku. Trest by měl přijít okamžitě a od „dotčeného“ člena rodiny. Obvykle stačí rázně ukončit hru, odebrat hračku nebo kost. Jestliže štěně přesto chňapne po ruce, stačí ho touto rukou chytit za tlamičku a chvíli podržet, v krajním případě přitisknout k zemi.

Na druhé straně je mnoho situací, kdy nežádoucí chování psa nesměruje proti majiteli. Pak je velmi účinné a výhodné, dokážeme-li štěně dostat do situace „dítěte, které se spálilo o kamna“. Dokud je štěně malé a důvěřivé, snadno získá zkušenosti typu: „Když stáhnou ubrus, spadne na mne miska s vodou“, nebo „když budu podhrabávat plot, zasáhne mne kamínek z praku“. Vztah mezi psem a jeho pánem pak není tresty narušován. Počínáme-li si obratně, štěně nejméně do čtyř měsíců nemusí přijít na to, kdo že to vystřelil z praku a posunul misku s vodou.

A jak je to s napodobováním? Učí se štěně napodobováním? „Lumpárny určitě“, prohlásí snad každý, kdo měl štěně společně s dospělým psem. Ale pravdu má jen z části. Tak jako vlčata následují rodiče a smečku, tak i štěně následuje dospělého psa. Při tom zajisté získává zkušenosti, ale učí se samo. Dospělý pes jen „navodí situaci“, a jako zpevnění již působí samotná radost ze hry, z pohybu, z poznávání. Jde tedy vlastně o operační podmiňování.

Pravému napodobování je blíže jiný jev, a to přenos emocí. Majitelé větší smečky vědí, jak jeden agresivní nebo bázlivý jedinec dokáže „strhnout“ všechny ostatní. Psovodi bezpečnostních agentur zase berou do služeb spolu se zkušeným psem mladšího, aby se něco přiučil. Na stejném principu funguje i skupinové dráždění psů „v kruhu“ při výcviku obrany. Vzrušení psů se „přenesou“ na psy dosud klidné. Mladý pes se učí „hlídat“, když sdílí emoce staršího psa, který ucítil nebo uviděl cizí osobu. Ani zde však nejde o napodobování v pravém smyslu.

Nevyčerpali jsme všechny způsoby učení, kterých je štěně schopno. Habituační, vhléd, latentní učení a další formy jsou štěněti k dispozici k obohacení jeho zkušeností, psychickému a inteligenčnímu rozvoji. Nemusíme těmito způsoby vědomě na štěně působit, stačí dát štěňátku příležitost. Brát ho s sebou na cesty, poznávat různá prostředí, různé vjemy a podměty, zabývat se štěnětem, hrát si s ním, poskytnout mu zaměstnání a podmínky k pohybové i mentální aktivitě.

5.2 Výcvik a sport

Ve starších kynologických příručkách naleznete toto rozdělení metod výcviku: 1. metoda mechanická, 2. chuťově dráždivá, 3. kontrastní, 4. napodobovací.

Je zajímavé, jak toto staré rozdělení výcvikových metod koresponduje s nejvýznamnějšími formami učení, které jsme si je popsali v předchozí kapitole (klasické podmiňování, operační podmiňování a učení metodou pokus–omyl a konečně napodobování). Snad jen „chuťově dráždivou“ metodu je třeba chápat volněji; motivací a pozitivním zpevněním nemusí být jen pamlsek, ale i hra, pochvala, náklonost psa k psovodovi atd. Zkušeni praktici – výcvikáři české školy – dokázali využít všechny významné formy učení a své poznatky zevšeobecnit dříve, než se na stejných poznatcích shodl svět vědecké etologie. I starší české publikace ovšem vycházejí

z velmi dobrých znalostí o vytváření podmíněných reflexů a o vztahu mezi procesy podráždění a útlumu nervové činnosti psa.

My se však nebudeme zabývat jednotlivými metodami ani nácvikovými postupy; ty jsou podrobně rozpracovány ve specializované literatuře a platí obecně i pro ostatní plemena psů.

Zaměříme se více na specifika plemene československý vlčák. Přijmeme-li skutečnost, že vlk je předkem nebo jedním z předků všech plemen psů, pak nezbývá než konstatovat, že tato krásná šelma musí mít předpoklady ke kterékoliv činnosti, v níž člověk využívá služeb psa. To ovšem není výzva k zotročování dalšího živočišného druhu ve prospěch člověka, nejagresivnějšího z tvorů této planety. Naštěstí pro vlka již lidé změnili své psy natolik, že k jednotlivým specializacím jsou vybaveni lépe.

Vlk, a s ním československý vlčák, však zůstávají jedinečnou harmonií všech svých vlastností, svou všestranností. A tak můžeme vidět československé vlčáky skákat přes překážky parkurů „agility“, nebo třeba táhnout sáně či pulku i na nejvyšších soutěžích. Vždyť vytrvalostí ani odolností si rozhodně nezadají se severskými psy.

Československý vlčák vznikl jako pracovní plemeno u Pohraniční stráže, zastavme se tedy blíže u výcviku v původním zaměření. Výhodou československých vlčáků je zde značná samostatnost, vynikající smysly, aktivita a temperament. Psův však musí překonávat určitou nechuť k jakékoli jednotvárné, opakující se nebo neúčelné činnosti. A protože opakování je základní podmínkou učení, doba výcviku se tím poněkud prodlužuje.

Pachové práce jsou doménou československých vlčáků. Snaha o strojově přesnou práci psa na snadných stopách ovšem nevede k úspěchu. Aby pes neztrácel zájem, je třeba brzy přecházet na obtížnější stopy, starší než dvě hodiny, tvarově zajímavé a pokládáné v nejrůznějších terénech. Dospívající pes by měl bez obtíží vypracovat čerstvé stopy na frekvenci a v příznivém terénu můžeme nechat stopy stárnout přes noc. Zájem psa o stopování je nutné stále povzbuzovat. Vlastní stopy střídáme se stopami cizími, nejlépe přátel, které pes zná, nebo členů rodiny, a necháme psa vyhledat osobu na konci stopy. Při intenzivnějším výcviku (výcvikové tábory, období před zkouškami) krmíme psa jen na stopě – každá stopa končí miskou s krmivem.

Po dlouhou dobu se majitelé československého vlčáka musí smířit se skutečností, že bodové hodnocení jejich psa na snadných stopách předepsaných zkušebním řádem je nízké. Jistě není příjemné nastoupit v soutěži na půlhodinovou vlastní stopu se psem, který bez obtíží pracuje na cizích stopách víc než dvanáct hodin starých, a odnést si méně bodů, než konkurent který hodinovou stopu již nezvládá. Důležitější je ale vědomí, že z vašeho psa vyrůstá skutečný stopař, zatímco v soutěži úspěšnější soupeř zůstane jen u podprůměrných schopností.

Až po mnoha zkušenostech si československý vlčák vytvoří pevný „styl práce“ a přestane snadné stopy odbývat. Potom dokáže v pachových pracích pravidelně odvádět výkony, k nimž se jiní psi ani vzdáleně nepřiblíží.

Výcvik obrany se u československých vlčáků rovněž neliší od běžných postupů; od hry s peškem, dráždění a nácviku zákusu v kruhu, až po propracování jednotlivých cviků a situací (průzkum terénu, ochrana psůvoda, zadržení pachatele ...)

Formy nácviku, při kterých se zvyšuje agresivita zvířete (jako hlídání předmětu, dráždění uvázaného psa, dráždění před miskou krmiva) je lépe používat co nejméně, jen pro zvýšení sebevědomí a odvahy psa. Zákus do peška, později rukávu či

manžety, je třeba cvičit více formou hry, s uplatněním loveckých instinktů zvířete. To někteří psovodi, zejména pracovníci bezpečnostních agentur, odmítají. Poukazují na skutečnost, že při své práci potřebují psa zdravě agresivního, pro chování z loveckého funkčního okruhu zvířete v praxi chybí spouštěcí podmínky (pachatelé obvykle nenosí ochranný rukáv). Takový argument je oprávněný, mluvíme-li o dospělém psu starším než dva roky. Avšak silně rozvíjet agresivitu u mladého psa před ukončením puberty je nevhodné, stejně jako používání nedospělého zvířete ve službě. Během dospívání se u československého vlčáka mění vztah k lidem i k psovodovi; vnést prvky agresivity do výcviku obrany je nejen snažší, ale i lépe kontrolovatelné až u dospělého psa. U jedinců cvičených k sportovním účelům to není nutné vůbec.

Provádí-li se na vašem cvičišti průzkum terénu (revír) na zástěny, je poměrně obtížné udržet zájem a aktivitu psa. Psovod by v nácviku neměl po označení (vyšťekání) odvádět psa od figuranta, ale vždy akci dokončit motivujícím způsobem tj. zákrokem psa (přepad, pokus o útěk ...)

Mnohem snažší je motivovat psa při revírech v terénu. Přinejmenším stejně vhodný jako tradiční lesní porost je i jakýkoliv „střežený“ objekt – autobazar, skladiště, staveniště nebo třeba odstavné koleje nákladového nádraží či vlečka. Vyhledávání a nalezení pečlivě ukryté osoby je pro psa mnohem zajímavější než stupidní obíhání šesti umělých zástěn. Neváhejme zpestřit výcvik vyhledáváním ukrytého člena rodiny nebo dokonce přímo psovoda (psa vyšle a dále neovlivňuje druhá osoba). To je i základní metodou výcviku záchranných nebo lavinových psů.

Cviky poslušnosti je třeba provádět dynamicky, v tempu, nikdy ne dlouho, opět s důrazem na motivaci psa. Vyhnout se stereotypům, využít prvků hry, měnit prostředí, denní dobu, pořadí cviků i zpevňující podmínky, ale současně vždy dotáhnout výcvik do konce, nepostupovat chaoticky, stanovit si rozumné cíle a klást na psa jen splnitelné požadavky – to nevyžaduje ani tak dlouholeté zkušenosti, jako spíše určitou schopnost vcítit se do psychiky psa, poznat jeho reakce a přirozené chování. Často jsou i velmi mladí psovodi (od 12 až 14 let) úspěšnější než „zkušení“ výcvikáři rigidně opakující zažitá metody.

Rozebírat podrobněji všechny možné výcvikové postupy, jednotlivé cviky, sportovní disciplíny, či strategii přípravy na soutěže by jistě bylo zajímavé, ale není to účelem naší publikace. Mnohé užitečné informace se dají načerpat na výcvikových táborech Klubu chovatelů československého vlčáka, na soutěžích a jiných setkáních.

Následující kapitoly hovoří o soužití člověka a československého vlčáka, naznačují způsob řešení případných konfliktů a problematických situací.

5.3 Postavení v rodině

Jak jsme si již řekli v předchozích kapitolách, štěňátko ve fázi vtiskávání získá do paměti vedle obrazu své matky a sourozenců současně i obraz lidí a přijme ho jako vzor svého druhu. To mu pak umožní žít ve společenství lidí, navazovat s lidmi kontakt a na své – poměrně vysoké – úrovni s lidmi komunikovat.

Štěně, které má vynikající pozorovací talent a schopnost přizpůsobení, si snadno najde své „místo“, své společenské postavení v rodině. V tom je však skryt háček: Štěně si své místo najde, to znamená, že mu žádné není předem vykázáno. V průběhu dospívání se pak může stát, že se mladý pes pokusí dostat o stupeň výš, nebo

dokonce sáhnout po přičce nejvyšší. Obvykle k tomu nedochází tam, kde jsou v rodině vyjasněné vztahy a dospívající pes pociťuje autoritu svého majitele; ten se pak psu dostatečně věnuje a poskytuje mu i dostatek zaměstnání.

Většina majitelů psů si nikdy nepřipustí, že by v jejich rodině chyběla autorita a řád, nebo že by se dokonce v některých situacích chovali ke psu submisivně a sami spoléhali na autoritu psa. Jiní majitelé nechají situaci dojít tak daleko, že jsou svým psem opakovaně pokousáni. Dožadují se pak rady, jak tomu napříště zabránit, přitom však žádná doporučení skutečně nepřijmou a jakoukoli změnu svého přístupu ke psu pokládají předem za nemožnou. Pro ty ostatní majitele jsou určeny následující postřehy.

Začátek období dospívání se začíná projevovat v různém věku. U některých zvířat kolem 8. či 9. měsíce, u jiných až po prvním roce. V té době si pes začne ověřovat, zda jeho podřízené postavení je konečné.

V situacích, kdy se pes pokouší jen dostat mimo kontrolu, tj. neposlechnout, nepřijít na přivolání, nenechat se připnout na vodítko a podobně, je na místě citlivější přístup; psa je možné důsledně zvládnout i v klidu a mírně. V situacích, kdy pes reaguje agresivně, je však nutné postupovat velmi rázně.

Často se jedná o agresivitu u krmiva, kdy pes „hájí“ svou misku či kost, jindy jde „jen“ o hračku nebo oblíbené místo. Jestliže na vás pes vrčí se zvednutými pysky, jde již o poměrně vážný posun ve vzájemném vztahu. Nezbývá než zakročit stejným způsobem, jakým postupuje dominantní jedinec ve smečce: Podřídit si psa třeba i silou. K tomu může postačit např. několik cviků „sedni – lehni – vstaň“ provedených velmi rázně a popřípadě provázených trhnutím vodítka, ještě účinnější je cvik „plížení psa“. Úplného podřízení psa dosáhnete, přinutíte-li ho ležet před vámi na zádech. V každém případě je pak vhodné znovu navodit kritickou situaci (například znovu odebrat psovi kost) a ověřit si tak účinnost zákroku.

K podobným vyhoceným okamžikům však nemusí docházet, pokud si udržíte svou autoritu přirozeným způsobem. Stačí nenechat psa vyrůstat jako dříví v lese, ale poskytnout mu „zaměstnání“, vhodnou aktivitou „naplnit“ psí život. I když při sportovním výcviku není pes k ničemu násilím nucen, učí se ve hře a dostává pamlsky, přesto je upevňováno dominantní postavení psovoda. Vždy je to totiž psovod (nikoliv pes), kdo rozhoduje o tom, kdy výcvik (hra) začne, kdy skončí, a co bude na programu.

Konečně, i v běžném denním soužití se psem je třeba „nevypadávat z role“ vůdce smečky, vytvořit si jakási pravidla vzájemného vztahu a dbát na jejich dodržování.

5.4 Přivolání

Zkušební řád říká: „Psovod na pokyn rozhodčího přivolá psa. Pes má na povel psovoda rychle a nejkratším směrem přiběhnout k psovodovi a předsednout. Na další povel usedá k noze.“

Jak vzdálené realitě ...

Alík či Zora si zrovna chtějí hrát, pak musí očichat tenhle drn trávy. Vtom vyběhne myš. Jeden skok, druhý ... mezitím povely znějí, píšťalky pění, aleluja. Po chvíli však pes ve svém okolí nenajde nic, co by stálo za pozornost, a tak si povšimne i psovoda. Teprve teď vnímá povely, současně však vycítí i „pánovo“ rozčilení. Otáčí

se pomalu, váhavě přichází. Zastaví se několik kroků před psovodem a vyčkává. Jestli je psovod rozčilen tak, že hodlá zaútočit (on tomu, bůh ví proč, neříká útok ale trest), pes stačí ještě rychle uskočit.

Jak to zařídit, abychom dokázali spolehlivě přivolat svého psa i přes působení rušivých vlivů, aby náš povel byl pro psa silnějším podmětem než třeba sousedova kočka?

Jako obvykle není po ruce snadná a rychlá cesta. Zvláště když odmítneme „šokové terapie“ ostnatých či dokonce elektrických obojků. Ty sice mohou přinutit psa, aby změnil své chování, současně však hrozí úplné rozbití vztahu mezi psem a psovodem a zlomení osobnosti psa.

Ta druhá, dlouhá a obtížná, cesta začíná při výchově malého štěňátka a končí . . . vlastně nekončí nikdy.

Už u štěněte starého méně než tři měsíce můžete pozorovat některé projevy v chování, které ho budou charakterizovat po celý život. Jedno štěně se vám takřka pověsí za paty bude vás následovat jako stín. Jiné se občas někde zapomene, ale jakmile na sebe upozorníte (stačí zavolat jménem, zatleskat, zamlaskat), rychle přiběhne a roztomile se plete pod nohy. Třetí štěně se samo vydá do světa a jde poznávat cizí kraje. Okázale vás ignoruje („toho člověka už znám . . .“) a prostě si vyšlapuje plné sebedůvěry a s vírou, že už si v každé situaci nějak poradí. (A konečně, vždyť vrátit se po vlastní stopě může vždycky, ne ?) Můžete třikrát hádat, se kterým ze štěňat bude nejméně námahy.

Štěně je třeba volat často, doslova každou chvíli, ale ne „jenom tak“. Vždy přivoláváme štěně z nějakého, pro ně příjemného, důvodu. Dáme mu pamlsek, pohrajeme si s ním, zaujmeme štěně něčím novým a zajímavým.

Později se pokoušíme přivolat psa i v obtížnějších situacích – uprostřed hry s jiným psem, nebo když bude zaujatý třeba vyhrabáváním krtka. Jen pozor na inflaci povelů. Ani oslovení psa („Šariku . . .“), ani povel (. . . ke mně !“) nikdy neopakujeme jako na kolovrátku. Lepší je počkat na nejvhodnější chvíli, např. když pejsek na okamžik zaváhá, a pak vydat jeden důraznější povel.

V období dospívání může pomoci dlouhé vodítko (5–7 metrů, delší se snadno zaplete). Tím můžete přerušit nežádoucí činnost dospívajícího psa, jestliže nereaguje na váš povel, a důrazným trhnutím obrátit jeho pozornost k sobě. Pak však musí následovat druhý povel bez zlostné intonace a po příchodu psa je opět na místě pochvala případně odměna. Manipulace s dlouhým vodítkem vyžaduje určitý cvik a zručnost. Není možné se se psem přetahovat. Když se pejskovi podaří vyvléct z obojku ve chvíli pubertálního vzdoru, máte o radost postaráno. Možná vymyslíte další způsoby, jak obrátit pozornost psa k sobě. Mějte však na paměti: Vždy, když zasáhnete psa nepříjemným podmětem nebo dokonce bolestivě, musí nutně následovat povzbuzení a pochvala po dobrém výkonu.

S trochou důslednosti směřované ke psu i k sobě se dá i z „problémového“ zvířete vychovat velmi dobře ovladatelný pes.

5.5 Lovení zvířat

Je problém, se kterým se patrně musí vyrovnat každý majitel československého vlčáka a s počtem psů chovaných ve smečce se umocňuje. Po vlčích, kteří se

zúčastnili plemenitby, totiž československým vlčákům zůstaly velmi silné lovecké instinkty.

Není však nemožné dosáhnout velmi dobré ovladatelnosti československého vlčáka v bezprostřední blízkosti zvěře v přírodě. Stejně tak je možné, aby československý vlčák úplně ignoroval domácí i hospodářská zvířata. Často se dokonce vytvoří jakýsi přátelský vztah mezi československým vlčákem a třeba koněm, nebo kupříkladu kočkou.

Lovecké instinkty se začínají u štěněte projevat dosti brzy, v době odběru již můžete sledovat řadu projevů. A to dává příležitost včas ovlivňovat chování štěněte. Lovecké chování se nedá potlačit, tak jako není možné zastavit řeku. Můžete však řeku odvést do jiného koryta, a lovecký instinkt se dá přeměřovat do jiných aktivit. Myškování a lovení malých zvířat může štěněti nahradit hra s míčkem, vyhledávání ukryté hračky, aportování. Z instinktů, které určují chování vlků při strhávání větších zvířat, vychází celý nácvik zadržení pachatele od hry s peškem, až po pronásledování, náskok a zákus do ochranného rukávu figuranta.

Abychom překonali problémy s lovením zvířat, nestačí jen nabídnout psu náhradní aktivitu. Vždyť skutečný lov zůstává mnohem přirozenější, a proto mu každý pes dá přednost. V nejlepším případě, tj. u velmi dobře ovladatelného psa s výborně upevněným přivoláním a dobře zvládnutými dalšími cviky poslušnosti (odložení, sedni – lehni – vstaň . . .), může stačit pouhý zákaz. U většiny psů však bude nutné pomoci si důraznějšími prostředky, např. opět dlouhým vodítkem jako u přivolání.

U domácích zvířat se osvědčuje jiný postup. Psa a jiné domácí zvíře (kočku, králíka, morče, slepici . . .) seznámíme; necháme psa, aby si mohl „partnera“ očichat (držíme psa za obojek, abychom ho mohli v případě potřeby ztrhnout zpět). Velmi často můžeme pozorovat změnu ve výrazu obličeje psa. Z napjaté pozornosti, která prozrazuje jeho loveckou náruživost, přechází po chvíli zmatku ve výraz zvědavý a udivený. Poté (máme-li kousek štěstí) může následovat buď konec zájmu psa o zvíře, nebo se pes pokusí navázat se zvířetem kontakt případně o něj začne pečovat (obvykle pokud jde o mládě).

Dopadne-li toto seznámení dobře, neznamená to ještě, že nemusíme dále sledovat chování psa ke zvířeti a případně jej usměrnit.

5.6 Bázlivost a agresivita

Strach i rozčilení jsou zcela běžné emoce, které mají v přírodě svůj účel. Chrání jedince, pomáhají mu přežít. Útěk před nebezpečím i útok na jiného jedince, který představuje nějaké ohrožení, jsou naprosto přirozené prvky chování zvířat.

Protože každé zvíře je současně jedinečnou osobností, prožívají různí psi své pocity různě – v jiných situacích, s nestejnou intenzitou. Citlivějším psům stačí slabší podnět k vyvolání pocitu vlastního ohrožení. Taková intenzita podnětu, která již vyvolá obrannou reakci (útěk nebo agresi – útok), se nazývá podnětový práh. (Jde o obecný pojem; speciálně pro obrannou reakci se pak často užívá název práh dráždivosti).

Psi s vysokým podnětovým prahem pro obrannou reakci se jeví jako klidní, dobřáctí, obtížně vydražditelní. Záměrné dráždění figurantem při výcviku často chápou jen jako výzvu ke hře. Práh dráždivosti nemá nic společného s temperamentem.

Pes s vysokým prahem dráždivosti vůbec nemusí být flegmatický; naopak, často jde o velmi aktivního, hravého a temperamentního psa.

Obtíže svému majiteli však přinášejí spíše psi s nízkým podměťovým prahem pro obranné reakce – psi bázlivi nebo kousaví. Ještě než se pokusíme naznačit možnosti, kterými lze korigovat nežádoucí chování psa, zbývá zmínit ještě jeden teoretický poznatek.

Chování zvířete je z části podmíněno vrozenými instinkty, z části zkušenostmi získanými v průběhu života, tedy učením. Konečně není možné nebrat v úvahu momentální kondici a stav psychiky zvířete (únavu, stress atd.)

Vrozené instinkty, jakési „programy chování“ spolu s individuálními vlastnostmi jedince (rozumí se např. temperament, vyrovnanost procesů vzrušení a útlumu, síla či odolnost nervové soustavy ...) vytváří určitý – do jisté míry otevřený – rámec toho, co se obvykle nazývá povahou psa. V tomto rámci je dostatek prostoru pro přizpůsobení vnějším okolnostem, pro učení, a tedy i výchovu psa. Ta však musí respektovat vrozené vlastnosti psa a vycházet ze znalosti jeho chování a reakcí.

Jestliže je pes extrémě nedůvěřivý vůči lidem, avšak ke psům se chová normálně a dokáže komunikovat s lidmi, které zná (majitel a jeho rodina), jde o problém výchovou řešitelný. Ke vtištění k následování člověka (viz kapitola 5.2.) totiž (možná, že nedokonale, ale přece jen) došlo. Jinak by pes nedůvěřoval žádnému člověku. Rovněž patrně nejde o oslabenou nervovou soustavu, protože ta by se projevila i v jiných situacích než jen při styku s neznámými lidmi. K chybě tedy patrně došlo v období tzv. socializace štěněte, nebo ještě později. Štěně patrně po druhém měsíci věku nemělo možnost získávat každodenně nové podměty, setkávat se a navazovat kontakt s různými lidmi a poznávat různá prostředí a situace (tzv. syndrom kotcového psa).

Náprava není nic jiného, než snaha „dohnat“ to, co bylo zanedbáno. Samozřejmě, není to tak snadné jako se štěňátkem „v tom správném“ věku. Je třeba věnovat psu vedle běžné péče ještě alespoň jednu, lépe dvě hodiny denně, ve kterých ho budeme brát na „poznávací výlety“ do rušného prostředí (vlakem, autobusem, do centra města, do obchodů, hotelů ...; restaurace je také rušné prostředí, ale každodenní návštěva stejného stolu ve stejném hostinci psu nové podměty nepřinese). Bereme s sebou dostatek pamlsků, je třeba jít psovi příkladem a chovat se klidně.

Až pes v cizím prostředí získá jistotu, přestane reagovat na osoby, které si ho nevšímají, můžete požádat o malou pomoc své přátele. Nedůvěřivého psa k ničemu násilím nenuťte, potřebuje dost času, aby s cizí osobou navázal kontakt. Postupně s přáteli a psem nacvičte všechny problematické situace. Návštěvu veterinární ambulance (prohlídka na vyšetřovacím stole, běžná manipulace se psem při očkování a pod.), prohlídku před výstavou (kontrola tetovacího čísla, pohlavních orgánů, zubů), při svodu (měření tělesných rozměrů).

I když se chování psa upraví, je třeba mu i nadále věnovat dostatek času a pozornosti.

Jestliže nedůvěřivý pes projevuje zvýšenou agresivitu, tzv. kousání ze strachu, je situace velmi podobná. I zde patrně došlo k nedostatečné socializaci štěněte, pes se cítí cizími osobami ohrožen. Jeho obrannou reakcí je pak agrese – útok. I náprava je obdobná, jako v předchozím případě. Navíc je jen třeba zajistit, aby pes ve strachu nezpůsobil zranění některé osoby.

Pokud se nepřiměřená agresivita u nedůvěřivého psa začala projevovat, až když pes začal být cvičen v obraně, obvykle se stav zlepší, je-li výcvik správně dotažen do konce, tj. až pes získá dostatečné sebevědomí při kontaktu s figurantem. U těchto psů je při výcviku obrany třeba pečlivě sledovat chování psa a včas zabránit tendenci „překusovat z rukávu do živého“. Obranu nacvičujeme více formou hry, podporujeme spíše zájem psa o peška či rukáv než o osobu figuranta.

Nebojácný, ale nevyrovnaný, silně agresivní pes vyžaduje velmi pevné, důsledné vedení. Majitel psa musí využít svého vyššího sociálního postavení ve smečce k tomu, aby usměrnil nežádoucí chování psa. Současně je nutné umožnit psu odreagování zejména dostatkem pohybu, fyzickou námahou, hrou (běh vedle jízdního kola, hra s peškem).

S nevyrovnanými psy se velmi často setkáváme u nevyrovnaných majitelů – psovodů. V situacích, které jsou z pohledu psa stejné, často požadují naprosto odlišné chování psa. Zbytečně přetěžují nervy psa, když doslova nevědí, co chtějí. Při výchově psa si psovod musí zachovat nadhled, vyvarovat se všech možných „úletů“ a zkratových reakcí. Československý vlčák je velmi inteligentní, dokáže velmi jemně diferencovat situace, může se naučit velmi pružně a rychle reagovat na nejjemnější podmínky a současně ignorovat silné rušivé vlivy. Tomu však musí předcházet citlivý, promyšlený a dostatečně dlouho prováděný výcvik. Spěchem a tvrdými metodami nelze úspěchu dosáhnout.

Na závěr ještě jedna krátká poznámka: Jak psi nedůvěřiví, tak i nevyrovnaní, prožívají své emoce velmi silně; to s sebou přináší i působení stressu na jejich organismus. Proto je u těchto psů zvláště důležité zajistit skutečně nerušené místo k jejich odpočinku, a rovněž dbát na kvalitní výživu (dostatek vitamínů skup. B, antioxidantů (vit. E), mastných kyselin (tuk)).

5.7 Rvačky se psy. Smečka psů

Také byste byli rádi, kdyby váš pejsek, až vyroste, nevyhledával spory s cizími psy, nepral se, zkrátka byl bezkonfliktním sympatákem? Byli byste rádi, kdyby dvě fenky, které slibují být nadějí vašeho chovu, zůstaly snášenlivé i v období hárání či kojení štěňat?

Jenže pes není automatická pračka, nedá se přeprogramovat. Své chování odvozuje mj. i od svých předchozích zkušeností s jinými psy; od předchozích setkání, her, ale i konfliktů a ohrožení. Chování cizích dospělých psů ke štěněti či mladému psu výrazně ovlivní pozdější vztah tohoto jedince k ostatním psům.

Štěně nebo mladý československý vlčák očekává od dospělých psů velkou dávku trpělivosti a pochopení. Je to přirozené, vždyť vlci se právě tak chovají k vlčatům⁵⁾. Útok na štěně či mladého psa, který dává najevo pokoru, je výsadou lidí a lidmi

⁵⁾ Dospělí vlci většinu projevů štěňat s nadhledem snášejí, když se vlčata rozdovádějí příliš, vlk jen nespokojeně zavrčí, vzdálí se z jejich dosahu a dál jejich chování ignoruje. Když dospělý vlk chytí štěně za tlamičku, nebo jím dokonce zatřese (uchopí ho za volnou kůži na krku), musí k tomu mít velice vážný důvod. Kňučení štěněte nebo jeho převalení na záda dokonale blokuje jakékoli projevy agresivity u dospělých vlků. (Nezaměňovat s výchovou v „loveckých“ a v „bojových“ hrách, kdy vlci štěňata dorážení a štípáním provokují.) Podobně je tomu i u československých vlčáků.

znetvořených zvířat. Jenže každý podobný útok formuje obraz cizích psů v očích štěněte. Na druhé straně štěně nutně potřebuje setkávat se (pokud možno denně) se zdravými a sociálně se chovajícími psy. Jen tak se může rozvíjet schopnost štěněte komunikovat s příslušníky svého druhu. Takže doporučení zní:

- Vyhledávat společnost „hodných“ a „normálních“ psů. Umožnit štěněti hrát si s nimi.
- Vyhýbat se „duševně zmrzačeným“ psům, psům „utrženým ze řetězu“.
- U dospívajícího psa vši svou autoritou potlačit jeho snahu provokovat psy nebo napadat psy, kteří se chovají mírumilovně.

Druhou stranou stejné mince jsou pak vztahy mezi několika psy chovanými společně, tj. vztahy uvnitř smečky.

Samozřejmě, chováme-li jednoho psa a jednu fenu, k žádným problémům nedochází. Jsou-li však ve smečce alespoň dva psi nebo dvě feny, je třeba počítat i s možností jejich vzájemného konfliktu. Agresivita mezi psy je normálně tlumena, postavení jednotlivých zvířat v hierarchii smečky je poměrně stabilní. Dominantnímu psu či feně stačí k udržení klidu jen hrozba, gesto, imponování postojem a podobně.

Kdy tedy můžeme očekávat zvýšené nebezpečí otevřeného boje mezi zvířaty?

- Vždy, když se některý ze psů (některá z fen) vrací do smečky po nějakém odloučení. Například když vezmeme na výstavu jen Astu, zatímco Bora zůstala doma, můžeme být po návratu překvapeni tím, jak nemilého přivítání se Astě od Bory dostane.
- Když dospívá a získává sebevědomí mladší, dosud podřízený pes (fena). Mezi psi (samci) se obvykle jakousi rozbuškou stane hárající fena, ať už uvnitř smečky, nebo kdekoli v blízkosti. Horší bývá boj mezi fenami. Tam často dojde ke konfliktu v době první gravidity mladší feny.

Mladší fena by neměla být kryta psem-partnerem starší feny. V době gravidity potřebuje fena dostatek soukromí, např. vlastní bezpečný kotec, neměla by však být od ostatních zvířat zcela izolována. Nicméně úplné oddělení zvířat je jedinou rozumnou možností, která zbývá v případě, kdy již otevřená a nebrzděná agresivita mezi dvěma zvířaty propukne. Stává se to, když se sejdou dva silně dominantní jedinci. V takových případech by se smečka v přírodě rozdělila. Pokud totéž neučiníme v našich podmínkách, dosáhneme jen stupňování vzájemné averze zvířat provázené silným negativním působením stressu na jejich organismus.

Vzájemná agresivita se někdy projevuje tam, kde jsou jednotlivá zvířata v rodině rozdělena mezi několik osob. Majitel submisivnějšího zvířete bývá často (byť podvědomě) nespokojen s podřízeným sociálním postavením svého psa a vlastně ho svým přístupem nevědomky štvě proti dominantnějšímu. Takové nerespektování přírodních zákonitostí může mít hrozné důsledky včetně vážných zranění obou zvířat při rvačce.

A ještě jeden krátký postřeh: Jakmile několik československých vlčáků vytvoří smečku, toto společenství se do značné míry uzavře navenek. Je tedy nezbytné dbát na to, aby smečka neznamenal ohrožení pro psy v okolí.

5.8 Vytí a další hlasové projevy

Českoslovenští vlčáci málo štěkají. Často to působí ztráty bodů na zkouškách, když československý vlčák nedokonale štěká na povel nebo špatně vyštěkává při revíru. Tak proč mají někteří majitelé československých vlčáků potíže se sousedy, proč si lidé stěžují na úřadech, že jsou obtěžováni hlukem? A co se proti tomu dá dělat?

Českoslovenští vlčáci, na rozdíl od mnoha jiných plemen psů, nemají rejstřík hlasových projevů zúžen na pouhý žtěkot. Stejně jako vlci dokáží výt na několik způsobů, a když k tomu přidáme různým kňučením vyjadřovanou nespokojenost a různým vrčením vyjadřovanou hrozbu, varování, protest a pod., dostaneme dosti široký výběr zvuků. Některé z nich skutečně není dvakrát příjemné poslouchat.

K tomu se přidružuje druhý aspekt, totiž že lidé, trpící svými zakořeněnými předsudky vůči vlkům (a vlastně všemu, co je silné, svobodné a pochází z přírody), vlčí volání špatně snášejí. Raději budou hodiny a hodiny tolerovat vysoké ňafání ratlíka či teriéra, nebo celou noc monotónní štěkot ovčáka, než by se na pouhou minutku zaposlouchali do nádherně laděného vlčího chorálu s propracovanou melodií a zajímavou improvizací při nástupu jednotlivých hlasů.

Co s tím?

- Usm rnit sousedy;
- Usm rnit psy.
- (Obojí sou asn .)

Sousedy je třeba ujistit, že se snažíte hluk omezit, že vychováte psy k tomu, aby vyli co nejméně. Souasně ale sousedka, jež nezavěje ústa ani na čtvrt hodiny, nemůže očekávat, že váš pes bude mlčet celý den. Jde o jeho přirozený životní projev; kdyby byl skvělým ivánkem, byl by trylkoval.

Omezit vytí psa není tak obtížné, nemáte-li příliš velkou smečku. Vytí je způsob dorozumívání na dálku, jakési volání, svolávání, nebo předávání vzkazu (spíše emocionální – citové povahy než věcného sdělení). Českoslovenští vlčáci obvykle nemají v okolí s kým komunikovat tímto způsobem, takže se omezí na přivítání přicházejícího pána, případně „odpoví“ na zvuk požární sirény, houkání sanitky a podobně. Vždy, když jste nablízku, vytí ukončete. Obvykle stačí pouhý zákaz, v krajním případě pomůže vědro s vodou, kterou nečekaně polejete vyjícího psa (případně vůdce vyjící smečky). To stačí k omezení vytí na přijatelnou míru.

U psů ustájených v kotci se někdy setkáváme s velmi nepříjemným pískavým kňučením. Tím se pes snaží dosáhnout, aby byl puštěn z kotce a mohl trávit čas společně s ostatními – v domě či bytě. Jste si jisti, že si pes stěžuje neoprávněně? Věnovali jste se mu dnes i včera dostatečně? Jestli ano, pak se vytváří zlozvyk. Nikdy nesmíte podlehnout a psa skutečně z kotce pustit. Vždy je třeba psa nejprve přimět, aby zůstal v klidu, a pak ho teprve vzít ven. Když pes provází nářkem například váš odchod do zaměstnání, zkuste o něco prodloužit ranní vycházku a dávejte psu před svým odchodem krmivo.

Poznáte-li dobře svého psa, jeho chování, motivace, pocity a vnímání světa, pak si dokážete sami poradit v každé situaci, naučíte se předvídat chování psa i ovlivňovat jeho reakce. Především však přijímat a respektovat jeho vlastní osobnost. Váš vztah k československému vlčáku dostane smysl. Lidé se stále vzdalují přírodě,

přetínají původní vazby, jakoby měli spálit všechny mosty za sebou. Československý vlčák se může stát vaším mostem zpět k přírodě, vaším poutem k přirozeným vztahům a hodnotám.

Ing. Karel Hartl & Jindřich Jedlička

Kapitola 6

Chov a plemenitba

Československý vlčák, ať už pes nebo fena, dokáže neobyčejně obohatit život lidí, se kterými žije. Vnímavý člověk získá velmi mnoho již pouhou přítomností zvířete, které svým chováním, cítěním a vnímáním okolního světa není dokonale přizpůsobeno lidské civilizaci, ale naopak přivádí člověka zpět k přírodě a přirozeným hodnotám. Přihlédneme-li ještě ke schopnostem československého vlčáka jako pracovního psa, k možnostem sportovního vyžití, vlastní seberealizace a aktivního odpočinku při jeho výcviku v nejrůznějších disciplínách, pak nezbývá než si přiznat, že jsme velkými dlužníky svých psů. Máme však skvělou možnost, jak nenechat svůj dluh narůstat, jak splatit československému vlčáku alespoň úrok z vkladu, který nám nezištně poskytuje. Tou možností je chov, plemenitba, zkrátka skutečné naplnění života našich zvířat. Co jiného můžeme dát tomuto plemeni psa, než péči o jeho nové generace, než jistotu dalšího rozvoje populace, než perspektivu rozšíření jeho genofondu? Možná, že se pro štěňátka v této době obtížně hledají ti správní majitelé a že chov je nákladný. Možná, že času je málo a starostí až nad hlavu. Nenechme jen proto zapadnout hvězdu našich vlčáků! Tato výzva je tím naléhavější, že jde skutečně o plemeno naše, tedy české a slovenské. Každá chyba nebo opomenutí, které se stanou u nás nebo na Slovensku, poškodí populaci v globálním měřítku. Nepomůže čekat na zázrak a spoléhat na import nepříbuzného plemeníka nezatíženého žádnými nedostatky. Není odkud. Odpovědnost neseme my a musíme ji unést. Snad k tomu pomohou i následující kapitoly.

6.1 Standard plemene a posuzování

Standard je nejdůležitějším dokumentem, který spojuje chovatele téhož plemene psů na celém světě. Standardy navrhuje země původu jednotlivých plemen psů, v našem případě to bylo Československo v roce 1988. Po projednání v komisi pro standardy schvaluje platné znění Generální shromáždění FCI. Jakoukoli změnu musí opět navrhnout země původu (v našem případě po vzájemné dohodě Slovenská i Česká republika). Tam, kde je to nutné, je ustanoven patronát nad plemenem - například některá tibetská plemena zastupuje Velká Británie. Patronát nad československým vlčákem převzala od r. 1993 (po zániku Československa) Slovenská republika. Standardy vydává tiskem sekretariát FCI ve čtyřech jazycích této organizace. Standard však obsahuje i název plemene v původním jazyce, a obvykle se v tomto znění i uvádí. Standard československého vlčáka byl schválen Generálním shromážděním FCI dne 13. 6. 1989 v Helsinkách, sekretariát FCI ho vydal pod číslem 332 dne 28.4.1994. Původní znění standardu předložené Československem bylo v průběhu projednávání v komisi pro standardy FCI poněkud zkráceno a upraveno:

Standard F.C.I. č. 332 / 28. 04. 1994 /

ČESKOSLOVENSKÝ VLČÁK

(Československý vlčák)

PŘEKLADATEL:

německy	paní Ch. Spanikova
francouzsky	Dr. J.-M. Paschoud a Prof. R. Triquet
anglicky	paní C. Seidler
upravil	Harry G.A. Hinckeldeyn a Dr. J.-M. Paschoud

PŮVOD: bývalé Československo

Patronát: Slovenská republika

VYUŽITÍ: Pracovní pes

DATUM VYDÁNÍ PLATNÉHO ORIGINÁLU STANDARDU:

28. 4. 1994

KLASIFIKACE F.C.I.: Skupina 1 Ovčáčtí a pastevečtí psi

Sekce 1 Ovčáčtí psi

Se zkouškou z výkonu

KRÁTKÝ HISTORICKÝ SOUHRN:

V roce 1955 se v tehdejší ČSSR uskutečnil biologický pokus, zejména křížení německého ovčáka a karpatského vlka. Pokus potvrdil, že je možné odchovat potomky jak ze spojení psa a vlčice, tak i ze spojení vlka a feny. Převážná většina kříženců měla genetické předpoklady pro další šlechtění. V roce 1965, po ukončení pokusů, byl zpracován projekt k vyšlechtění nového plemene psů, kteří by spojovali užitečné vlastnosti vlka s vhodnými vlastnostmi psa. V roce 1982 byl československý vlčák uznán jako národní plemeno tehdejším Federálním výborem chovatelských svazů ČSSR.

CELKOVÝ VZHLED :

Pevného konstitučního typu, více než středně velký, obdélníkového rámce. Stavbou těla, pohybem, osrstěním, barvou srsti a maskou připomíná vlka.

DŮLEŽITÉ PROPORCE:

Délka těla: Výška v kohoutku = 10 : 9

Délka tlamy: Délka mozkové oblasti = 1 : 1,5

POVAHA A CHARAKTER:

Temperamentní, velmi aktivní, vytrvalý, učenlivý, rychle reagující. Neohrožený a odvážný. Nedůvěřivý, ale bezdůvodně nenapadá. Svému pánu projevuje neobyčejnou věrnost. Odolný proti povětrnostním vlivům. Všestranně upotřebitelný.

HLAVA:

Souměrná, dobře osvalená. Při pohledu ze strany i shora tvoří tupý klín. Výraz musí vyjadřovat pohlaví.

Mozková oblast:

Při pohledu ze strany i ze předu je čelo mírně klenuté. Čelní brázda není výrazná. Týlní hrbolek je dobře patrný.

Stop: Mírný.

Obličejová oblast

Nos:

Oválný, černý.

Tlama:

Suchá, ne široká, rovný hřbet nosu.

Pysky:

Pevně přiléhající, koutky uzavřené.

Okraje pysků jsou černé.

Čelisti/chrup:

Čelisti silné a souměrné. Zuby dobře vyvinuté, zvláště špičáky. Nůžkový nebo klešťový skus, 42 zuby obvyklého utváření. Pravidelná linie skusu.

Líce:

Suché, dostatečně osvalené, výrazně nevystupují.

Oči:

Úzké, šikmé, jantarově zbarvené.

Dobře přiléhající víčka.

Uši:

Stojaté, tenké, trojúhelníkového tvaru, krátké (tzn. ne delší než 1/6 výšky v koutku); zevní bod kořene ucha a vnější koutek oka jsou v přímé linii. Kolmice spuštěná z vrcholu ucha prochází těsně podél hlavy.

Krk:

Suchý, dobře osvalený. V klidu svírá s horizontální rovinou úhel do 40 stupňů. Délka krku musí psu umožnit bez námahy dosáhnout čenichem až na zem.

TRUP:

Horní linie:

Plynulý přechod od krku k trupu. Mírně skloněná.

Kohoutek:

Dobře osvalený, zřetelný.

Přesto nesmí narušovat plynulost horní linie.

Hřbet:

Pevný a rovný.

Bedra:

Krátká, dobře osvalená, ne široká, mírně skloněná.

Křížová oblast:

Krátká, dobře osvalená, ne široká, mírně klesající.

Hrudník:

Souměrný, dobře osvalený, prostorný, hruškovitého tvaru se zúžením k hrudní kosti. Hloubka hrudi nedosahuje k loktům. Rukojeť kosti hrudní nepřechází kloub ramenní.

Spodní linie a břicho:

Břicho pevné, vtažené. Slabiny lehce vpadlé.

Ocas:

Vysoko nasazený, spuštěný přímo dolů. Při vzrušení pes zpravidla nese ocas srpovitě vzhůru.

KONČETINY:**Hrudní končetiny:**

Jsou rovné, pevné, úzce postavené s mírně ven vybočenými tlapami.

Rameno:	Lopatka je uložena víc v přední části trupu, dobře osvalená. S horizontální rovinou svírá úhel 65 stupňů.
Paže:	Silně osvalená, s lopatkou svírá úhel mezi 120-130 stupni.
Loket:	Přiléhá k trupu a nevybočuje z linie nohy. Výrazný, dobře pohyblivý. Kost pažní s kostí vřetenní svírá úhel okolo 155 stupňů.
Předloktí:	Dlouhé, suché a rovné. Délka předloktí s nadprstím tvoří 55% výšky v kohoutku.
Zápěstní kloub:	Pevný, dobře pohyblivý.
Nadprstí:	Dlouhé, se zemí svírá úhel nejméně 75 stupňů. Při pohybu lehce péroje.
Tlapy:	Velké, mírně ven vybočené. Delší, klenuté prsty a silné, tmavé drápy. Výrazné, pružné, tmavé polštářky.

Pánevní končetiny :

Silné. Rovnoběžně postavené. Kolmice spuštěná od sedacích hrbolů probíhá středem hlezenního kloubu.

Stehno:

Dlouhé, dobře osvalené. Stehenní kost s pánví svírá úhel okolo 80 stupňů. Kyčelní kloub je pevný, dobře pohyblivý.

Koleno: Silné, dobře pohyblivé.

Bérec: Dlouhý, suchý, dobře osvalený.
S nártem svírá úhel okolo 130 stupňů.

Hlezenní kloub: Suchý, pevný, dobře pohyblivý.

Nárt: Dlouhý, suchý. Směřuje téměř kolmo k zemi.

Tlapa: Delší, klenuté prsty se silnými, tmavými drápy.

POHYB:

Harmonický, lehký, prostorný klus, kdy končetiny kmitají co nejnižší nad zemí. Hlava a krk se schylují do vodorovné polohy. V kroku mimochod.

KŮŽE: Elastická, pevná, bez vrásek, nepigmentovaná.

SRST:

Vlastnosti srsti:

Rovná a uzavřená. Zimní a letní srst je značně rozdílná. V zimě převládá mohutná podsada, která s vrchní krycí srstí vytváří husté osrstění celého těla. Je nutné, aby srst pokrývala břicho, vnitřní část stehna, vnitřní část ucha a mezíprstí.

Barva srsti:

Žlutošedá až stříbrnošedá s charakteristickou světlou maskou. Světlá srst je rovněž na spodní části krku a přední hrudi. Přípustné je tmavošedé zbarvení s maskou.

VÝŠKA A VÁHA:

Výška v kohoutku: Psi nejméně 65 cm
Feny nejméně 60 cm

Hmotnost: Psi nejméně 26 kg
Feny nejméně 20 kg

VADY:

- Jakákoli odchylka od předchozích bodů má být považována za vadu a závažnost, s jakou je na vadu pohlíženo, má být v přesném poměru k jejímu stupni.
- Těžká a nebo lehká hlava. Ploché čelo.
- Tmavohnědé, černé nebo nestejně zbarvení očí.
- Hrubé, vysoko nebo nízko nasazené uši.
- Vysoko nesený krk v klidu. Nízko postavený krk v postoji.
- Nevýrazný kohoutek. Netypická horní linie. Dlouhá zád.
- Nedostatečné nebo přílišné zaúhlení hrudních končetin. Měkké nadprstí.
- Nedostatečné nebo přílišné zaúhlení pánevních končetin. Nedostatečné osvalení.
- Ocas dlouhý, nízko nasazený nebo nesprávně nesený.
- Nevýrazná maska.
- Krátký krok, vlnitý pohyb.

VYLUČUJÍCÍ VADY :

- Nesouhlas v proporcích.
- Vady povahy a charakteru.
- Netypická hlava. Neúplný chrup. Nesprávný skus.
- Netypický tvar a uložení oka. Netypické postavení a tvar ucha.
- Lalok. Velký sklon zádě.
- Netypický hrudní koš. Chybný a netypický postoj hrudních končetin.
- Ocas netypický v nasazení a nesení.
- Otevřená a netypická srst. Jiná než standardní barva.
- Uvolněné vazy. Netypický pohyb.

Nota bene : Psi musí mít dvě zřetelně normální varlata úplně sestoupená do šourku.

Začátečník, který československého vlčáka dosud neviděl, si asi po přečtení standardu nedokáže představit podobu tohoto psa. Lépe už je na tom rozhodčí, který se zabývá kynologií delší dobu a zná standardy různých plemen psů. Ale ani pak není snadné porovnat živé zvíře s psaným dokumentem. Pro lepší orientaci si na fotografiích ukážeme požadovaný obraz typických představitelů plemene a několik kreseb znázorní i nejčastější odchylky od standardu. Ty se podle významu a míry svého projevu hodnotí buď jen jako nedostatky (nemusí znamenat snížené hodnocení zvířete) nebo jako vady. Standard pak taxativně uvádí vylučující vady, které jsou (při svém plném projevu) důvodem k hodnocení "nedostatečný" a k vyřazení postiženého jedince z plnění. Rozhodčí však musí udělat víc, než jen rozeznat nedostatky a vady; musí posoudit i stupeň odchylky, porovnávat závažnost různých anatomických jevů, případně vzájemné stupňování či naopak kompenzaci odchylek, a zejména musí brát v úvahu i významné přednosti v kvalitách posuzovaného jedince. Než se pustíme do výkladu jednotlivých ustanovení standardu, zbývá ještě ocitovat jedno důležité ustanovení: Tím je článek 19 Výstavního řádu Mezinárodní kynologické federace, který byl schválen Generálním shromážděním FCI dne 23.-24. 6. 1987 v Jeruzalémě: Všichni rozhodčí, kteří posuzují na výstavách pod patronací

FCI s udělováním čekatelství mezinárodního šampionátu krásy (CACIB), musejí znát standardy FCI, řídit se podle nich, a nesmějí v žádném případě zohledňovat jakékoliv změny, jež by jim byly sděleny kteroukoliv jinou organizací než FCI. Ve své zemi musejí být oprávněni posuzovat ta plemena, na která byli pozváni. Posudky vypracované rozhodčími musí odpovídat těmto definicím: „Výborný“ Ocenění smí být přiznáno jen takovému psu, který se velmi blíží ideálu standardu plemene, je předveden ve výborné kondici, jeho chování je harmonické a vyrovnané, odpovídá své třídě, a v postoji je prvotřídní. Převaha jeho kvalit umožňuje přehlédnout drobné nedostatky, musí však mít vlastnosti svého plemene. „Velmi dobrý“ Přiznává se psu, který má typické vlastnosti svého plemene, vyvážené proporce a je v dobré kondici. Prominou se mu drobné vady, nikoli však vady morfologické. Tato známka může být udělena jen prvotřídnímu jedinci. „Dobrý“ Toto ocenění se zadává psu, který sice má znaky svého plemene, ale vykazuje vady, které nejsou přehlédnutelné. „Dostatečný“ Toto ohodnocení obdrží pes, který odpovídá v typu bez neobvyklých znaků a jehož vzhledu chybí mnoho do ideálu. ...

Tolik k posuzování obecně a k zadávaným známčkám. A nyní již zpět k československému vlčáku. Celkový vzhled, jak praví standard, má připomínat vlka. Všechny znaky charakteristické pro německého ovčáka je nutné hodnotit jako vadu.

Konstituční typ je požadován „pevný“. To předpokládá silnou stavbu kostry, pevné vazy, dobře osvalené, šlachovité končetiny se suchými klouby, elastickou kůži s dobře přiléhajícími víčky očí a uzavřenými koutky úst atd. Lehčí, ale standardní jedinci jsou označováni jako typ „suchý“. Odchytky oběma směry jsou nežádoucí. Na jedné straně jemná až oslabená konstituce a na druhé straně příliš těžký, hrubý konstituční typ jsou hodnoceny jako vada. „Lymfatický“ typ (volná, hrubá kůže vytvářející záhyby, lalok, volná oční víčka, otevřené koutky úst, lymfatická kloubní pouzdra atd.), pokud by se u československého vlčáka objevil, by byl vylučující vadou.

Nestandardní velikost (nedostatečná výška v kohoutku) je vylučující vadou. Dále hodnotíme tělesný formát (rámeček), který má být obdélníkový, ale nesmí být příliš dlouhý. Kvantitativně jej můžeme vyjádřit pomocí indexu formátu: $If = (\text{šikmá délka trupu} / \text{výška v kohoutku}) \times 100$. Je-li tělesný formát kvadratický, pak index formátu je přibližně 100. Je-li poměr výšky k délce 9 : 10, pak je index formátu roven 111. Těmito dvěma hodnotami je dáno standardní rozmezí. Při indexu formátu vyšším než 112 je nutno hodnotit tělesný rámeček jako nevyhovující. Standardní anatomii a typický výraz hlavy znázorňují fotografie. Na nich je patrný i rozdíl ve výrazu psa a feny. Nevyjádřený pohlavní výraz je u dospělého jedince nedostatkem. Jakákoliv disproporce v utváření hlavy (ploché čelo, slabé čelisti, příliš krátká nebo naopak dlouhá tlama v poměru k mozkové oblasti atd.) je vadou. Standard připouští nůžkový i klešťový skus řezáků. Podkus i předkus jsou vylučujícími vadami. Je požadován úplný chrup, tedy 42 zuby; v horní čelisti (dospělého jedince) 6 řezáků (dentes incisivi, I), 2 špičáky (dentes canini, C), 8 zubů třenových (dentes premolares, P) a 4 stoličky (dentes molares, M). V dolní čelisti pak o dvě stoličky víc. Chybí-li některý zub (oligodoncie, hypodoncie), jde o vylučující vadu. Přebývá-li některý zub (polyodoncie, hyperdoncie), jde o nedostatek. Ve zbarvení očí je dávana přednost světlé, tj. žlutohnědé, jantarové barvě duhovky. Velmi světlou, jakoby

bledě zelenavou barvu oka je nutno považovat za extrém, není však možné ji penalizovat. Světle hnědé zbarvení oka (barva lískového oříšku) je pouhým nedostatkem, který nesnižuje hodnocení, na rozdíl od tmavě hnědé (kaštanová nebo tmavší barva duhovky), která je již vadou. Netypický tvar či uložení oka, vady víček (např. vypouklé oči, ektropium, entropium) by byly vylučující vadou. Tvar, nasazení a nesení uší jsou rovněž zřetelné z fotografií. Uši příliš dlouhé, rozvěšené, nebo nesprávně nasazené jsou vadou. Uši netypické (měkké–nestojaté, klopené, zavěšené) by byly vylučující vadou. Hřbetní linie je plynulá, ani vyklenutá, ani pronesená. Krátká bedra jsou téměř rovná. Nevýrazný kohoutek je nedostatkem; skloněný, kapří, nebo pronesený hřbet jsou vadou, stejně jako příliš dlouhá nebo při pohybu volná bedra. Příliš skloněná (sražená) záď se hodnotí jako hrubá vada, podle stupně projevu až vylučující vada. Ocas je vysoko nasazený a v klidu je nesený charakteristickým způsobem viditelným na obrázcích. Ocas příliš dlouhý (dosahující pod úroveň hlezenních kloubů) je nedostatkem, nízko nasazený nebo nesprávně nesený ocas je vadou. Za zmínku stojí utváření hrudního koše. Charakteristický je jeho tvar v pomyslném příčném řezu (v úrovni pletence hrudních končetin), popisovaný jako „kolébkový“ nebo „tvar obrácené hrušky“ se zúžením ke kosti hrudní. Obrázek znázorňuje pohled na správně utvářený, tj. spíše plochý hrudník se správně postavenými končetinami ve srovnání s vadným, tj. širokým (sudovitým) hrudníkem a široce postavenými hrudními končetinami s vybočenými lokty.

Pro posouzení stavby hrudních i pánevních končetin je významnější sledovat funkci končetin za pohybu než statické hodnocení úhlů. Nesprávné zaúhlení je obvykle posuzováno jako nedostatek, vadou jsou zejména příliš krátké tzv. běhové kosti, tj. u hrudní končetiny předloktí (kost vřetenní a loketní) a kosti nadprstí, u pánevní končetiny bérec (kost holenní a lýtková) a kosti nártu. Jako vadu je nutno hodnotit i chybný postoj. U hrudních končetin zejména široký postoj s vybočenými lokty, případně postoj sbíhavý či rozbíhavý. U pánevních končetin zejména tzv. kravský postoj se sbíhavými hlezny. Pohyb československého vlčáka je ve standardu popsán výstižně. Původní přívlastek „nízký“ klus byl při úpravě nahrazen opisem „...kdy končetiny kmitají co nejnižše nad zemí“ patrně s ohledem na překlad do čtyř jednacích jazyků FCI. Tzv. akcentovaný klus (s vysoko zvedanými tlapami) je nedostatkem, krátký krok a další odchylky vadou, těžkopádný pohyb nebo uvolněné vazy vylučující vadou. Naproti tomu mimochod v kroku je standardním způsobem pohybu typickým v pomalejším tempu. Následující obrázek se pokouší porovnat lehký klus československého vlčáka a „vydatný pohyb“ německého ovčáka. Německý ovčák svým vydatným pohybem vydá veškerou energii během prvních kilometrů, českoslovenští vlčáci byli ve vytrvalosti opakovaně s úspěchem přezkušováni na stokilometrové trati.

Kvalitu srsti je nutno posuzovat s ohledem na roční období. Vadou je nedostatečné osrstění a zejména srst otevřená či kadeřavá. U barvy srsti není rozhodující odstín šedi ani množství žlutohnědého pigmentu. Světlá (bílá) maska musí být výrazná. Málo vyjádřená maska je nedostatkem, chybějící maska vadou. Jako úbytek pigmentu, a tedy vada, musí být hodnoceny světlé drápy nebo polštářky tlap, jiný než sytý černý nos a podobně. Jiné než vlkošedé zbarvení srsti by bylo vylučující vadou. K hodnocení povahy se vrátíme v kapitole o svodu a bonitaci (kap. 6.3. této verze).

6.2 Výstavy psů

Jsou velmi zajímavé akce, které spojují odbornou chovatelskou práci s prvkem společenským, soutěžním a propagačním. Výstavní úspěchy jsou prestižní záležitostí a mnoha majitelům psů pomáhají uspokojit jejich potřebu společenského uznání a ocenění. Motivující účinek však mají spíše na chovatele společenských či exkluzivních plemen psů. Pro plemeno československý vlčák je důležitá možnost prezentace našich zvířat před odbornou veřejností. Vždyť tito psi jsou tak blízcí svému přírodnímu vzoru, že dokáží takřka nastavit zrcadlo mnoha tendencím dnešního i tradičního chovatelství. Kde jinde ukázat jejich krásu a přirozenou harmonii, než na výstavách, na nichž se setkávají kynologičtí nadšenci a obdivovatelé psů?

Výstavy psů jsou organizovány jako oblastní, národní, mezinárodní, speciální (pro určité plemeno) nebo klubové (podle zvláštních propozic některého klubu). Pro organizaci výstav platí národní a mezinárodní řády, které upravují práva a povinnosti pořadatele, vystavovatelů, rozhodčích, určují zařazení psů do tříd, zadávané tituly atd. Další předpisy platí pro kvalifikaci a delegování rozhodčích, veterinární podmínky a podobně. Posuzování probíhá v kruzích, rozhodčí posuzuje psy v jednotlivých třídách a mezi nejlepšími jedinci v každé třídě stanoví pořadí (obvykle čtyř nejúspěšnějších jedinců). Další soutěže probíhají mezi vítězi tříd, pak mezi vítězi plemen a konečně mezi vítězi jednotlivých skupin plemen podle klasifikace FCI. Program výstavy doplňují soutěže párů psů, chovatelských skupin, soutěž mladých vystavovatelů a nejrůznější ukázky pro diváky. Soutěžní charakter výstav navozuje do jisté míry „sportovní“ atmosféru. Aby mohlo být stanoveno pořadí a vyhlášen vítěz, často není možné brát v úvahu jen chovatelsky významné, tj. dědičné znaky exteriéru psů. Z pohledu chovatele není obvykle možné říci, že některý pes je nejlepší a jiný zase čtvrtý v pořadí. Výstava je však soutěž, a tak posuzovatel bere v úvahu i momentální kondici, předvedení, chování psa v kruhu a podobně. Proto konečné pořadí při posuzování nebývá předem zřejmé. Když se stejní jedinci sejdou na několika výstavách, může jednou zvítězit ten a podruhé zase onen, aniž by to svědčilo o nekompetentnosti rozhodčího. Standard je však závazný předpis. Objektivní přednosti a nedostatky psa musí být vždy zohledněny. Majitel psa, který podá přihlášku na některou výstavu, by si měl dát i trochu práce s přípravou psa před předvedením. Především to znamená nácvik prohlídky chrupu a kontroly pohlavních orgánů psa, bez které pes vůbec nemůže být posouzen. Rozhodčí může některé exteriérové znaky ověřit i hmatem; napadení rozhodčího psem je důvodem k diskvalifikaci. Předvedení v pohybu je často zdlouhavé, psi běhají v kruhu delší dobu. Naučte svého psa trpělivosti. Bude-li se vzpírat, vyvlékat z obojku nebo táhnout ven z kruhu, ztrácí naději na úspěch. Při předvedení není nutné, aby pes chodil přesně u nohy. Bude-li vystavovatele poněkud předcházet, aniž by táhl zavěšen do vodítka, je vše v pořádku. Předvedení musí být především přirozené, aby mohla vyniknout lehkost a harmonie pohybu československého vlčáka. Předvedení psa v postoji je u řady vystavovatelů kamenem úrazu. Psi si musí zvyknout setrvat ve výstavním postoji po takovou dobu, kdy je na ně upřena pozornost rozhodčího. Za přirozeným a jakoby samozřejmým pózováním úspěšných psů před diváky i fotografy se obvykle skrývá trpělivý nácvik. K výstavám ovšem patří i určitá ustálená forma chování vystavovatelů. Samozřejmostí by měl být včasný příjezd a příchod na přejímku psů. Veterinární kontrola ověří platné očkování, pes musí snést zběžnou

veterinární prohlídku (zornicová reakce, stav sliznic, očních spojivek, pokožky . . .), z výstavy jsou vyloučeny hárající feny, feny v druhé polovině gravidity a feny kojící, zvířata s příznaky onemocnění či po úraze a jedinci, u nichž byl proveden chirurgický zákrok zakrývající vrozenou vadu v exteriéru. Další samozřejmostí je nastoupit včas do kruhu. (Rozhodčí může posoudit i psa, který se dostavil opožděně, nemůže však změnit již určené pořadí.) Rozhodnutí rozhodčího je konečné. Vystavovatel si nemusí nechat známku zapsat do přílohy průkazu původu psa, nemůže však proti výroku rozhodčího protestovat. Výstava je soutěž a výsledek je nutno sportovně přijmout. Jakékoliv hlasité či nespolečenské projevy nesouhlasu je třeba důrazně odmítnout. Vždyť okamžik vyhlášení vítězů patří jen oceněným psům a jejich majitelům, je to chvíle pro potlesk a blahopřání, ne pro závistivé poznámky. S ohledem na diváky mají vystavovatelé se svými psy setrvat v areálu výstavy až do ukončení programu.

6.3 Svody a bonitace

Na rozdíl od výstav jde o chovatelské akce bez soutěžního nebo propagačního prvku. Cílem je co možná neobjektivněji porovnat předváděná zvířata se standardem především se zřetelem na chovatelsky významné, tj. dědičné znaky. Výsledky svodů a bonitací slouží k výběru rodičovských jedinců do plemenitby a k statistickému vyhodnocování sledovaných znaků v populaci plemene. Pro jejich pořádání platí směrnice Klubu chovatelů československého vlčáka, ten deleguje i členy bonitační komise.

Svod dorostu slouží k prvnímu ohodnocení štěňat a mladých psů. Věkové rozmezí pro účast na svodu je 6–15 měsíců. Výsledek posuzování exteriéru i povahy se zaznamenává formou kódu podle typizační tabulky. Z tělesných rozměrů se na svodu měří jen výška v kohoutku, vzhledem k věku má jen orientační význam (tj. zda se její hodnota nachází nad nebo pod střední růstovou křivkou). Povaha štěňat se hodnotí velmi citlivě a za přítomnosti majitele nebo psodva. Protože časový odstup od narození štěňat po vyhodnocení výsledků svodu není velký, má svod dorostu nenahraditelný význam pro hodnocení odchovu a pro posouzení plemenné hodnoty chovných psů. Je ovšem nutné vycházet z reprezentativního vzorku odchovaných štěňat. Mělo by být věcí ctižádosti každého chovatele, aby z jeho odchovu bylo co možná nejvíce zvířat předvedeno na svodu dorostu. Tak je možné včas zajistit informace nutné k řízení plemenitby.

Bonitace slouží k výběru jedinců, kteří se mají podílet na vzniku dalších generací plemene. Věková hranice je u psa 18 měsíců, u feny 15 měsíců. Bonitační komise hodnotí exteriérové i povahové znaky velmi podrobně, součástí bonitace je i měření patnácti tělesných rozměrů. Výsledkem hodnocení je bonitační kód, který se zaznamenává do bonitační karty a do průkazu původu psa. Příprava na bonitaci je podobná, jako příprava před výstavou. Psi musí snést běžnou manipulaci, měření, kontrolu pohlavních orgánů. Prohlídka chrupu začíná kontrolou skusu. Majitel psu ohrne rty při sevřených čelistech tak, aby posuzovatel mohl vidět vzájemné postavení řezáků. Špičáky a premoláry se prohlíží obvykle rovněž při sevřených čelistech, majitel psu ohrne pysky po stranách. Moláry se prohlíží při otevřených čelistech. Tělesné rozměry se měří v centimetrech. Posuvnou mírou se měří výška v kohoutku,

šikmá délka trupu, šířka a hloubka hrudníku a šířka hlavy. Ostatní rozměry se měří pásovým metrem. Je vhodné psa na měření předem přivykat. Měření tělesných rozměrů má nezastupitelný význam pro dlouhodobé sledování populace plemene, může signalizovat nežádoucí změnu nebo posun v tělesné stavbě zvířat, která není objektivně zjištělná běžným posuzováním. Statistické metody, kterými jsou výsledky měření vyhodnocovány, musí odpovídat metodice měření. U některých rozměrů může vzniknout nemalá náhodná chyba, tomu by měla odpovídat i hladina významnosti u použitých statistických testů. Rovněž interpretace a další využití získaných výsledků vyžaduje určitou znalost biologických zákonitostí, přinejmenším musí brát na vědomí dědivost (heritabilitu) sledovaných znaků a její míře přizpůsobit metody selekce. Často diskutovanou otázkou je posouzení povahy jedince na bonitaci. Zde se zvláště výrazně projevuje rozpor mezi snahou posoudit a ohodnotit vrozené vlastnosti zvířat pro potřeby chovu v kontrastu k obrovské učenlivosti a přizpůsobivosti v chování československých vlčáků. Zkrátka dobře připravený a předem cvičený pes se při zkoušce povahy na bonitaci chová úplně jinak, než když se ve stejné situaci ocitnul poprvé. Mají pak výsledky hodnocení povahy na bonitaci nějaký význam, nevíme-li, zda chování jedince je vrozené nebo naučené? Záleží opět na správné interpretaci výsledků. Bonitační hodnocení povahy není možné srovnávat s přesně definovanými etologickými testy prováděnými v laboratorních podmínkách. Přesto, zejména pro svou dostupnost a široký vzorek posouzených zvířat, jsou získané výsledky cenné pro řízení plemenitby. Bonitační komise sleduje chování předvedených jedinců v celém průběhu bonitace, tj. při měření, kontrole chrupu, předvedení a podobně. Pes je po celou dobu v cizím, rušném prostředí. Při tom se s vysokou pravděpodobností projeví jak zvířata nervózní, nedostatečně psychicky odolná, tak i jedinci nevyrovnaní a nedostatečně ovladatelní. Vlastní zkouška povahy se provádí tzv. „u kolíku“, pes je tedy sám, uvázaný na řetízku, majitel odejde do úkrytu. Bonitační komise sleduje chování psa k osobám, které ho neohrožují, reakci psa na silný zvukový podnět (výstřel) a konečně reakci psa na útok cizí osoby a náprahy prutem. (Přitom se předpokládá, že pes byl alespoň částečně připravován.) I když i tento test má daleko k dokonalosti, poskytuje kvalifikovanému pozorovateli jakýsi obraz o temperamentu, vyrovnanosti nervových procesů i výši podnětového prahu pro obranné chování zvířete. Hodnocení „výborný“ (P1) může získat jen jedinec, kterému byl v povaze zadán kód „Of“ (sangvinik – ovladatelný, vyrovnaný), „Og“ (sangvinik – méně odvážný) nebo „Oh“ (dobrácký – méně dráždivý). Ostatní hodnocení snižuje celkovou známku. Kódy „Oa“ (melancholik – bázlivý) a „Ob“ (nejistý – nenavazuje kontakt) jsou důvodem v vyřazení z chovu („nedostatečný“ = P14). Pověšme si dobře bonitační karty. I když došlo k některým změnám ve standardu i kartě, ve většině případů stále platí: Kódy s lichým číslem v indexu jsou nedostatky, kódy se sudým číslem vady, kódy s čísly vyššími než 10 vylučující vady (to je i důvod, proč jednotlivá čísla indexů nenásledují po sobě).

6.4 Chovný pes – Chovná fena

Vývoj v přírodě je založen na proměnlivosti organismů a jejich soutěži o přežití a možnost rozmnožování. Dědičnost a proměnlivost jsou dvěma stranami téže mince. Množství genových kombinací je nepřehledné, nehledě ke změnám a poruchám

při přenosu genetické informace. Přírodním výběrem jsou pak potlačovány nevýhodné vlohy nebo jejich kombinace, zatímco osvědčené jsou upevňovány. Bohatství genofondu zaručuje jistou přizpůsobivost a tím i životaschopnost celé populace.

V chovu bychom se měli co nejvíce přiblížit tomuto principu. Samotný přírodní výběr však nepůsobí u domácích zvířat dokonale. Abychom udrželi a upevnili požadované vlastnosti plemene, je nutné rovněž provádět výběr uměle, podle záměrně stanovených kritérií. Chovu se tedy nemůže zúčastnit každý pes nebo fena, na druhé straně je neodpustitelnou chybou nevyužít v chovu jedince, kteří splňují požadované podmínky, a ztratit tak jejich genetický potenciál. Kritéria pro umělý výběr stanoví Klub chovatelů československého vlčáka. Podle Chovatelského řádu z roku 1995 platí tyto podmínky pro zařazení do chovu:

- Plemenná příslušnost doložená průkazem původu
- Dodržení stanovené věkové hranice
- Absolvování bonitace s výsledkem, který opravňuje k zařazení do chovu (nebyla zjištěna vylučující vada ve smyslu standardu plemene)
- Rentgenologické vyšetření na dysplazii kyčelních kloubů s výsledkem, který nepodléhá vyhlášeným ozdravným opatřením. Specifické podmínky (věková hranice, přípustná bonitační hodnocení, ozdravná opatření k omezení výskytu vrozených vývojových vad) stanoví předsednictvo Klubu na základě návrhu Chovatelské komise. Podmínky se mohou lišit dle druhu chovu.

Splnění podmínek chovnosti zaznamená do průkazu původu bonitační komise. Poté majitel může požádat o zápis svého psa / feny do rejstříku chovných jedinců plemenné knihy (tzv. přeregistrace). Do rejstříku chovných jedinců se na žádost majitele zaznamenávají i všechna výstavní hodnocení, získané tituly či složené zkoušky, obvykle na základě platného záznamu v příloze průkazu původu psa nebo podle posudkových listů a osvědčení z výstav či zkoušek. Přeregistrace je nezbytná, aby mohl být chovný jedinec použit v plemenitbě. Při vydávání průkazů původu štěňatům totiž plemenná kniha vychází ze záznamu jejich rodičů v rejstříku chovných jedinců. Majitelé chovných psů obvykle žádají o přeregistraci ihned po splnění všech podmínek a pravidelně doplňují doklady o nově získaných oceněních. Majitelé fen zpravidla žádají o přeregistraci současně s přihláškou prvního vrhu štěňat každé feny.

6.5 Druh chovu. Chovný plán

Nelehkým úkolem chovatelů československého vlčáka je péče o rozvoj populace našeho plemene, o zachování jeho genofondu. Proto se sdružili v Klubu chovatelů československého vlčáka, proto přijali Chovatelský řád. Ten rozlišuje 4 druhy chovu:

- Výběrový
- Řízený
- Volný
- Evidovaný

A/ Výběrový chov je vyšší formou řízeného chovu. Podílí se na něm vybraní jedinci, u kterých se berou v úvahu nejen jejich individuální vlastnosti a jejich skupinová příslušnost, ale i předpoklady zlepšit, spojit, rozšířit a upevnit požadované

vlastnosti plemene. O zavedení a podmínkách výběrového chovu rozhoduje výbor Klubu.

B/ Řízený chov sdružuje chovatele ochotné podřídit se centrálnímu plánu chovu, který zabezpečuje široký rozvoj genofondu plemene v jednotlivých skupinách a liniích. Výběr chovných párů provádí chovatelská komise Klubu. Chovatel obdrží informace o vhodných plemenících s doklady ke krytí, plán chovu je Klubem (územními pobočkami) každoročně zveřejněn.

C/ Volný chov umožňuje chovateli zvolit krycího psa individuálně. Své rozhodnutí oznámí poradci chovu v žádosti o doklady ke krytí. Uvede jméno a číslo zápisu chovné feny a zvoleného chovného psa.

D/ Evidovaný chov se provádí zcela výjimečně s cílem regenerace plemene. Spočívá ve spojování typických jedinců, u nichž není prokázán původ do třetí generace. Evidovaný chov řídí chovatelská komise Klubu. Štěňata z takového spojení jsou zapisována v plemenné knize ve zvláštním registru, obdrží odlišné průkazy původu. Evidovaný chov není považován za čistokrevnou plemenitbu.

Ustanovení o řízeném chovu hovoří o chovném plánu. Je skutečně třeba chov řídit? K čemu je dobrý plán chovu? Cílem rozhodně není jakkoli omezovat chovatele v jejich snaze dosáhnout co možná nejkvalitnějších odchovů, najít pro svou fenku nejvhodnějšího partnera a odchovat štěňata úspěšná ve výcviku i na výstavách. Účelem však je koordinovat snahu jednotlivých chovatelů tak, aby nebyla zbytečně snižována efektivní velikost populace, aby neuváženou preferencí malého počtu vzájemně příbuzných plemeníků nedocházelo ke ztrátám vloh v populaci plemene. Pohlédneme-li do seznamu vrhů v libovolném roce, zjistíme, že největší část odchovů pochází z nových chovatelských stanic; jména štěňat, začínající písmeny A, B a C převažují nad všemi ostatními. Je to pochopitelné; vždyť plemeno se rozvíjí, každým rokem se štěňátka, a tedy i mladé, nadějně fenky, dostávají do rukou stále širšího okruhu lidí. Na druhé straně část chovatelských stanic končí svou aktivitu. Ne každý má možnost držet více fen. A když fenka např. v osmi letech odchovává svůj poslední vrh, často ještě stejně dlouhou dobu spokojeně žije a působí potěšení svému majiteli. Tím je dáno, že větší část chovu plemene je v rukou chovatelů – začátečníků. Chovný plán, každoročně sestavovaný volenými členy chovatelské komise, se pokouší omezit z toho pramenící rizika, a současně otupit hrot případných výstřelků a módních tendencí, které by jinak mohly zmítat chovem ode zdi ke zdi (příkladů u jiných plemen můžeme vidět dost a dost). Chovný plán rozděluje chovné psy – plemeníky – do několika skupin. V každé skupině jsou řazena zvířata se společným původem a co možná nejjednodušší v typu. Aby byla udržena šíře genofondu, je třeba v každém generačním intervalu (tj. během 2–4 let) získat potomky po plemenících ze všech skupin chovného plánu, a současně využít v chovu co největší část chovných fen. Pro výběr plemeníka vhodného pro konkrétní fenku platí několik jednoduchých pravidel: Pes a fena nesmí mít stejné nedostatky. Naopak, pes musí mít dokonale utvářeny právě ty plemenné znaky, které u feny hodnotíme jako méně typické. V rodinách psa a feny by se neměly vyskytovat stejné vady. Je nutné vyhnout se příbuzenské plemenitbě na méně kvalitního předka. Míra případné příbuzenské plemenitby musí být přiměřená plemenné hodnotě společného předka. Jsou-li chovné skupiny správně sestaveny, najdeme plemeníky vhodné pro každou

fenku společně v jedné skupině. Právě tak vzájemně příbuzným fenám můžeme doporučit stejné krycí psy. Čeho tím můžeme dosáhnout?

- Míru příbuzenské plemenitby udržet pod kontrolou, zajistit pro další generaci vzájemně málo příbuzná zvířata.
- Ujednotit v typu odchovy v jednotlivých skupinách, používáme-li stejné plemeny na vzájemně příbuzné fenky.
- Vytvořit podmínky pro účelné použití příbuzenské plemenitby na vynikající předky (tvorba chovných linií). V populaci tak vzniká struktura, kdy není „každý příbuzný s každým“. Objeví-li se pak například skrytá vrozená vada či recesivně přenášené onemocnění, nezasáhne nikdy celou populaci. Snahou všech chovatelů je přiblížit odchovy co nejvíce ideálu standardu, což současně znamená omezení variability v exteriéru i v povaze. Nelze přece hovořit o plemeni, je-li „každý pes jiná ves“. Řekli jsme si však, že dědičnost a variabilita jsou dvěma stranami stejné mince, že variabilita je nezbytnou podmínkou životaschopnosti populace. Při řízení plemenitby je třeba stále hledat rovnováhu mezi oběma tendencemi. Pečovat o genetickou pestrost a široký základ chovu, ale ne do míry, která by vybočovala z hranic daných standardem. Sjednocovat plemeno v typu, ale ne do míry, která by představovala ohrožení zdraví jeho populace.

6.6 Hárání a krytí feny

Když má fena splněny všechny podmínky chovnosti, když máte registrován chráněný název chovatelské stanice a vystaveny doklady k připuštění podle Chovatelského řádu, s majitelem vybraného krycího psa jsou dohodnuty výhodné podmínky krytí, a první zájemci o koupi štěňátka každý druhý den netrpělivě telefonují, fenka zpravidla nehárá a nehárá. Rozhodnete - li se však přihlásit ji ještě na mezinárodní výstavu v zahraničí a zaplatíte nemalý poplatek ve valutách, rozhárá se zaručeně dva dny před výstavou.

Českoslovenští vlčáci jsou potomky křížení zvířat diestrických (s říjí dvakrát do roka) s monoestrickými (vlčice hárají jednou za rok). To dodnes ovlivňuje pohlavní cyklus fen našeho plemene. Můžeme se setkat jak s dvojím, tak s jedním háráním do roka, a rovněž i s nepravidelným cyklem. Některé fenky sice hárají pravidelně dvakrát za rok, ale jedno ze dvou hárání je méně intenzivní, probíhá rychleji a fena se v jeho průběhu nenechá nakrýt. Druhá říje v roce pak probíhá normálně, spojení se psem a následné zabřeznutí je již bez problémů. Vnější projevy říje jsou u různých fen pozorovatelné po různou dobu, obvykle však 3–6 týdnů. Právě tak je individuální i čas ovulace (prasknutí Graafových folikulů a vyplavení zralých vajíček do nálevky vejcovodu), a tedy i termín vhodný k připuštění feny. Rozhodující je změna chování feny, její ochota k páření. Není-li termín vhodný ke krytí, fena spojení zpravidla neumožní. Rovněž starší a zkušenější chovní psi nesprávnou fází říje feny rozeznaají a rychle ztrácejí o fenu zájem. Obvykle v průběhu nebo ke konci třetího týdne hárání (ale často i později, se značnou variabilitou) se mění původně krvavý až hnědý výtok z pochvy feny na světlejší, špinavě růžový až čirý. Fena se začíná psům „stavět“, přitom odklání ocas stranou a lehce se vyklene v bedrech. Teprve pak je doba vhodná k připuštění. Samotné páření probíhá stejně u všech plemen psů a rovněž i u vlků. Po různé dlouhé předehře (hra, honičky, očichávání,

pokusy o skok) dojde k spojení obou partnerů, poté následuje tzv. svázání (trvá zpravidla 10–30 minut, výjimečně déle). Necháme na zvířatech, zda budou stát vedle sebe do „V“, nebo zda pes překročí zadní končetinou hřbet feny a postaví se k feně zády. Pokud se fena začne válet nebo silně kousat partnera, je lépe ji přidržet a uklidňovat. Některé feny se takto chovají jen v přítomnosti majitele, zůstanou-li se psem o samotě, jsou mnohem klidnější. Krytí nemá smysl opakovat dříve než za 24 hodin. Pokud fena hárá pravidelně a je připuštěna ve správném termínu, stačí samozřejmě jediné krytí. V méně jistých případech se doporučuje krytí opakovat, například 3. a 5. den po prvním připuštění. Jestliže fenka zabřezne, obvykle během týdne její říje ustane, příp. se projevy říje výrazně zeslabí a fenka znovu začne odmítat psy. Hárá-li fena ještě dva týdny po krytí, pravděpodobně není gravidní a v příštím cyklu je třeba přistoupit k připuštění o něco později. Podmínky krytí a úhrady za krytí je lépe sjednat s majitelem chovného psa předem a písemně. Vhodné je odstupňovat úhradu podle počtu štěňat ve vrhu. Nedohodnou-li se chovatel s majitelem psa jinak, je úhrada za krytí splatná do osmi týdnů od narození štěňat. Doklady ke krytí (záznam o krytí feny, tzv. krycí list) si chovatel nechá vystavit předem, při krytí musí být podepsán majitelem chovného psa (viz. Chovatelský a Zápisní řád Klubu chovatelů československého vlčáka). Chovatel by si měl rovněž ověřit, zda chovný pes je „přeregistrován“, tj. zapsán do rejstříku chovných jedinců plemenné knihy (kap. 6.4. této verze).

V přírodních podmínkách se vlk a vlčice vyhledávají a poznávají po dlouhou dobu, aby pak vytvořili velmi pevné monogamní partnerství. Nevíme, podle jakých kritérií si vlci vybírají svého partnera, ani zda a jaký to může mít vliv na genotypové frekvence ve vlčí populaci. Výběrová volba partnera však objektivně působí. Nepřekvapí proto, že ani u československých vlčáků nemusí být uskutečnitelné každé spojení naplánované chovatelem či doporučené poradcem chovu. Někdy neprojeví zájem pes, jindy krytí tvrdě odmítne fena a mohou si být nesympatická i obě zvířata vzájemně. Zdá se vhodné seznámit budoucí partnery ještě před háráním feny a pozorovat jejich projevy při setkání a hře. Odmítání partnera může mít i jinou příčinu. Žijí-li totiž českoslovenští vlčáci v páru (nebo když vytvořila pár dvě zvířata uvnitř větší smečky), často odmítají spojení s jiným jedincem. V tomto případě však obvykle po delším oddělení od smečky přijmou i „cizího“ partnera, mají-li dost času.

6.7 Gravidita a porod

Délka gravidity psů je v průměru 63 dní, běžná je variabilita v rozsahu 58 až 70 dní. Početnější vrhy štěňat přicházejí na svět obvykle dříve než méně početné. V první polovině gravidity fenka nevyžaduje zvláštní péči. Naopak, není vhodné náhle měnit denní rytmy, navyklý režim. Důležité je však odčervení. Vývojová stádia škrkavek totiž snadno pronikají placentární bariérou a v druhé polovině březosti mohou infikovat plody štěňat. Současně je nutné zbavit fenku i okolí všech vnějších parazitů, především blech. Po celou dobu březosti až do porodu je třeba umožnit fence dostatek pohybu, přesto v druhé polovině gravidity ukončíme výcvik, trénink i případné pracovní využívání feny. Krmivo podáváme co nejkvalitnější, raději ve

dvou až třech menších dávkách. Fenka přibývá na hmotnosti, ale neměla by tloustnout (tzn. množství podkožního tuku se nezvyšuje). Včas připravíme místo pro porod a kojení štěňat. Fenka sama ví nejlépe, jaké místo jí vyhovuje, a obvykle to dokáže zřetelně naznačit. Potřebuje totiž klid a soukromí, ale nechce ztratit kontakt s okolím a rodinou. Potřebuje přístřeší a závětrí, instinkt jí velí vyhrabat si v zemi doupě. Nakonec je vlastně jedno, jestli se štěňátka narodí v boudě kotce nebo pod psacím stolem v pracovně majitele. Prostor však musí být tak velký, aby fenka mohla pohodlně ležet na boku zády ke kterékoli straně. Měl by být vystlán savým materiálem (matrace, seno, sláma, koberec, ...), štěňata ovšem byla s úspěchem odchována i na holé dřevěné či PVC podlaze. Podklad nesmí být prašný (nikdy ne sypký písek, piliny, ani staré, nekvalitní seno obsahující prach či dokonce zárodky plísní), ani studený, odvádějící teplo (beton, dlažba). Nepoužívejte staré kabáty (štěně se může dostat do rukávu nebo pod podšívku), ani různé hadry (udušení štěněte). Podložku či vystýlku je vhodné vyměnit druhý den po porodu; kolem třetího týdne věku štěňat může být odstraněna.

Do průběhu porodu chovatel obvykle nemusí nijak zasahovat. Feny československých vlčáků jsou dokonale vybaveny mateřskými instinkty. Rovněž jejich fyzické vlastnosti (anatomická stavba pohlavního ústrojí a porodních cest, fyziologie hormonálního řízení průběhu gravidity, porodu a laktace a pod.) jsou natolik blízké přírodnímu předku tohoto plemene, že negativní vliv domestikace psa byl téměř kompenzován. Chovatel tak může s úctou a obdivem sledovat celý průběh porodu, cílevědomé a vysoce účelné jednání matky, a především zázrak prvního nadechnutí každého štěněte a jejich obrovskou chuť k životu. Před porodem je fenka obvykle poněkud neklidná, opakovaně upravuje vybrané místo, hrabe, lehá si a znovu vstává. Později začíná zrychleně dýchat, obrací se k zádi a olizuje si vulvu. Tato příprava obvykle trvá 30 minut až 3 hodiny, může se střídát s chvílemi klidu a odpočinku. Vlastní porod spočívá ve vypuzení štěněte a jeho plodových obalů s placentou opakujícími se stahy děložní svaloviny; jakmile se štěně dostává do děložního krčku, fena tlačí intenzivními stahy svalstva břišní stěny. Zatímco vnější plodový obal (allantochorion) často během porodu praská (vytéká tzv. fetální moč – první plodová voda), vnitřní plodový obal (amnion) obvykle chrání štěně po celou dobu. Fenka plodový obal rychle prokousne, vylizuje plodovou vodu a jazykem osušuje a masíruje štěně. Plodový obal i placentu pozře, pupeční šňůru překousne ve vhodné vzdálenosti od břišní stěny štěněte. Během porodu se placenta (lůžko) odděluje od děložní sliznice (odtud krvavě a zeleně zbarvený výtok z rodidel feny), mimo to je přerušena pupeční provazec spojující cévní systém štěněte s placentou. Štěně ztrácí možnost přijímat kyslík z krevního oběhu matky, v krvi štěněte stoupá obsah oxidu uhličitého. Tím je drážděno dechové centrum v prodloužené míše. Štěně se poprvé nadechne. Proto fenka tak intenzivně zbavuje štěně plodových obalů a vylizuje plodovou vodu. Kdyby štěně nebylo osušeno včas, mohlo by se po vdechnutí plodové vody udusit. Pro první nádech má samozřejmě význam i „masáž“ dýchacích svalů jazykem feny. Dýchací cesty se snadno uvolní, když fenka štěně svým olizováním několikrát převrátí. Jakmile štěně začne dýchat, brzy se vybaví i ostatní životně důležité reflexy, a slepé, mokré zvířátko se odhodlaně vydá za teplem a potravou. Brzy se pevně přisaje ke struku mléčné žlázy své matky. Interval mezi narozeními jednotlivých štěňat může být různě dlouhý. U početných vrhů se první štěňátka rodí

asi po půl až jedné hodině, dále se intervaly poněkud zkracují (někdy až na několik minut) a před narozením posledních štěňat bývají intervaly opět delší (běžně asi dvě hodiny). Fenka si někdy může v průběhu porodu krátce odpočinout. Děložní kontrakce ustanou, jakmile vyjdou všechna štěňata (a popřípadě všechna lůžka, která se během porodu oddělila). Jestliže delší dobu nepozorujeme žádné stahy, štěňata pijí mlezivo a jsou potichu nebo si tiše broukají, fenka odpočívá nebo klidně pečuje o štěňátka (olizuje a čistí je), pak je porod pravděpodobně ukončen.

Ani sebelepší dědičné předpoklady československých vlčáků nemohou být sto procentní zárukou, že při porodu nedojde ke komplikacím (nefyziologická poloha štěněte, slabé děložní stahy, mrtvý plod v porodních cestách, infekční onemocnění pohlavního ústrojí feny, eklampsie ...) Neváhejme tedy požádat o pomoc veterinárního lékaře, není-li průběh porodu normální (štěně nevychází ani po dlouhých, intenzivních stazích, fena slábne, značná únava, apatie, horečka nebo křeče feny ...). Naštěstí jsou takové komplikace u našeho plemene vzácností.

6.8 Péče o vrh

V prvních týdnech pečuje o štěňátka převážně samotná fena. Musíme jí k tomu však vytvořit podmínky. Jednou z nejdůležitějších je mikroklima v místě, kde fenka o štěňátka pečuje. Novorozená štěňata totiž ještě nejsou vybavena dokonalými fyziologickými mechanismy termoregulace, takže hrozí jejich nachlazení i přehřátí. Již bylo řečeno, že podlaha na místě porodu nesmí být studená, odvádějící teplo (ztráty tepla kondukcí). Budiž dodáno, že štěňátka by neměla ležet ani v mokru. Proto je nejlepší vyměnit po porodu podložku či vystýlku za suchou. Druhým nebezpečím je průvan (ztráty tepla konvekci). Bouda může mít přes zimu vchod zakrytý dekou, která dostatečně brání prudké výměně vyhřátého vzduchu za mrazivý. Zbývající tepelné ztráty (radiací = sáláním a evaporací = výparem) již štěňátka s fenou dokáží kompenzovat. Krátká srst štěňat osychá velmi rychle a pak již slušně tepelně izoluje. Štěňata se v chladnu tisknou k sobě a brání tak tepelným ztrátám. Během sání štěňata přijímají mléko o tělesné teplotě feny a zahřívají se i o pokožku břicha a mléčné žlázy feny. Fenka prostor doupěte (boudy) alespoň částečně vyhřeje vlastním teplem a dýcháním. Konečně mléko feny obsahuje značný podíl tuku a štěňátka produkují teplo jeho metabolizací. Proto není nezbytné vyhřívát boudu ani přenášet štěňata do vytápěné místnosti. Pokud však mrzne během porodu, dbejme, aby se každé štěně včas dostalo do tělesného kontaktu s mléčnou žlázou feny. Zůstane-li ještě mokré štěně ležet na mraze samotné, je ohroženo na životě. Rozumný chovatel nenechá novorozená štěňátka na slunečním úpalu. Není-li rozumný, přenesení štěňata do stínu feny. Nebezpečí však představují různé teploměry a infračervené zářiče, které někteří přepečliví chovatelé směřují na štěňata. Navíc v teple se štěňátka nedrží při sobě, takže se pro fenu stává obtížné ulehnout ke kojení a hrozí i zalehnutí štěněte. Štěňátka otevírají oči více než po týdnu. Po dvou týdnech obvykle zkoušejí opustit místo porodu, od tří týdnů už poznávají širší okolí. Měla by k tomu mít dostatek příležitostí a místa. Čerstvý vzduch a otevřený prostor s přístupem slunce jsou pro štěňátka našeho přírodního plemene samozřejmým požadavkem.

Fenka kojící štěňátka potřebuje zvýšený přísun potravy a především její nejvyšší kvalitu. Stoupají požadavky na obsah proteinů a tuku; nezbytný je vysoký obsah

vápníku a vyvážený poměr vápníku a fosforu, jinak fena pro tvorbu mléka uvolňuje vápník z vlastní kostry a zubů. Je výhodné ještě během gravidity zvyknout fenku na krmení tvarohem a během kojení podávat alespoň 0,25 kg tvarohu denně (může být ochucen trochou medu, másla či oleje). Nepřijímá-li fena tvaroh a mléko, zůstávají nejdůležitějším zdrojem minerálů měkké kosti nebo kostní moučka. Převážnou část krmné dávky by mělo tvořit syrové maso a vnitřnosti, vyvarujeme se však náhlých změn v dietě. Samozřejmostí je stálý přístup k čerstvé pitné vodě. Štěňátka nepotřebují žádné příkrmování přibližně do konce třetího týdne věku (malé vrhy ještě déle). Ale již v průběhu třetího týdne je můžeme zvykat na změnu chutě a konzistence potravy. Vhodné je např. naškrábat nožem trochu syrového hovězího masa nebo vepřových či telecích jater, smíchat se sušeným mlékem (lze použít i speciální mléčné směsi pro štěňata) a vše přelít vlažnou převařenou vodou. Vznikne řídká kaše, která by měla zůstat teplá (asi 40 °C); spojuje štěňatům známou „mléčnou“ chuť a vůni s novou chutí – kousky syrového masa. Směs nabízíme štěňátkům na prstě, každé štěně by si mělo líznout. Čtrnáctidenní štěňata patrně ještě nebudou mít zájem, jsou ještě dostatečně nasycena mateřským mlékem. Přesto si rychle zvykají na změnu chutě a především snadno a včas navazují kontakt s člověkem. Na masitou potravu přitom přejdou zcela plynule, takže po několika dnech již samostatně přijímají krájené syrové hovězí nebo telecí maso ze společné misky. Sušené mléko můžeme přidávat stále, doplňuje ve vhodném poměru vápník a fosfor a vyrovnává i aminokyselinové složení přijímané potravy. Rovněž vnitřnosti (srdce, játra ...) jsou nedílnou součástí jídelníčku štěňat. Nemáme-li je k dispozici, je nutné stravu obohatit zejména o vitamíny ze skup. B (sušené kvasnice, rozdrcené tablety PANGAMIN ...) Nejpozději ve třech týdnech štěňátka poprvé odčervíme. Vhodné anthelminthikum doporučí vet. lékař, ten rovněž určí termín pro druhé odčervení (obvykle za dva až tři týdny). Promešká-li chovatel dobu začátku příkrmování štěňat, zařídí se podle toho fenka. Vyvrhne mezi štěňata krmivo z vlastního žaludku. Je k tomu totiž vyprovokována hladovými gesty a signály štěňat. Na takovém způsobu krmení štěňat sice není nic nepřirozeného, avšak štěňátka nemohou získávat důvěru v člověka, uspokojuje-li všechny jejich potřeby jen samotná fena. Štěňatům od čtyř týdnů připravujeme krmivo co nejpestřejší, pokaždé s jinou chutí. Můžeme použít i masové a kostní vývary se zeleninou, vaječné žlutky, drůbeží a rybí maso, kravské mléko, tvaroh atd. Příkrmy (krupičné či vločkové kaše, těstoviny, rýže) však omezíme na minimum. Zejména sladká krupičná kaše způsobuje tloušťnutí štěňat a v důsledku zvyšuje pravděpodobnost vzniku pupeční kýly; zmnožení tukových buněk u štěněte pak poškozuje zdraví zvířete i v dospělosti a stáří. Chceme-li některé krmivo přisladit (např. tvaroh), použijeme raději med nebo glukopur (hroznový cukr). Růst a vývoj štěňat vedle některých vitamínů limituje především dostatek plnohodnotných bílkovin, mastných kyselin (tuky, oleje) a minerálních látek. Základem krmiva je tedy syrové hovězí, telecí nebo skopové maso, vnitřnosti (játra, srdce, žaludky a předžaludky) a mléko. Po nakrmení dáme sytým štěňatům na hraní větší kus syrového masa. Štěňata se budou o maso přetahovat, cvičit trhání a žvýkání. Tím si posilují žvýkáci svaly a přirozeným způsobem rozvíjí své schopnosti.

Aby byla štěňátka spokojená a úspěšná v samostatném životě, musíme dbát nejen na jejich fyzický, ale i psychický vývoj. V období kojení štěňat probíhá tzv. vegetativní fáze, fáze přechodná, a konečně počátek fáze vtiskávání, o níž jsme

již hovořili. V jejich průběhu se rychle zdokonaluje vnímání a smysly štěňat, na konci fáze vtiskávání je již ukončen vývoj mozku. V první fázi je dominantním smyslem hmat (včetně vnímání tepla), ostatní smysly se rozvíjí postupně zejména během přechodné fáze. Chovatel by měl denně trávit se štěňaty co možná nejdéle čas. Zpočátku stačí štěňata občas pohládit, krátce podržet, pomoci jim ke struku. Štěňata pozitivně vnímají, když chovatel tichým, klidným hlasem mluví na fenku. Postupně se rozvíjí sociální vazba a jednoduchá komunikace mezi štěňaty a lidmi tak, jak jsou štěňata schopna vzhledem k stupni svého vývoje, a jak si chovatel získává jejich důvěru. Štěňátka by si měla od počátku zvykat na několik různých lidí, na jejich pach, pohyby a hlasy (fena musí tyto osoby znát a důvěřovat jim, jinak je chování štěňat ovlivněno varovnými signály matky). Od třetího týdne nestačí jen mazlení, je třeba si se štěňaty hrát. Štěňata se začínají přetahovat o maso, chytat pohyblivé se ruku atd. Od čtvrtého týdne jeví zájem o odhozený předmět (míček), v pěti týdnech se zápalem bojují o peška či hadr. Kontakt s lidmi je pro pětítýdenní štěňata to nejpodstatnější, co jim chovatel může poskytnout, aby ovlivnilo jejich další život.

6.9 Kontrola vrhu, tetování, zápis štěňat

I když pro správného chovatele je jeho fenka s roztomilými štěňátky středem vesmíru, přece jen nejsou na světě sami. Chovatelé československých vlčáků se sdružili do svého Klubu, chovatelé a cvičitelé různých plemen psů v ČR vytvořili Českomoravskou kynologickou unii (ČMKU), kynologové z různých zemí světa založili Mezinárodní kynologickou federaci (FCI). Každá z těchto organizací se snaží v oblasti svého vlivu hájit zájmy chovatelů, pozvednout jejich snažení na vyšší úroveň, chránit samotná zvířata, jejich zdraví i genetický potenciál. Musí však chránit i pověst a dobré jméno čestných a poctivých chovatelů před těmi ostatními, méně úctyhodnými. Proto si každá organizace vytváří svá pravidla, normy a kontrolní postupy, kterými upravuje chování svých členů. Dodržování stanovených pravidel a respekt k demokraticky ustanovenému společenství lidí stejného zájmu je podmínkou důvěryhodnosti každého chovatele. Kontrolními mechanismy, které mají zvýšit věrohodnost chovatelské dokumentace (záznamů plemenné knihy a vydaných průkazů původu) a tak se stát zárukou čistokrevné plemenitby psů, jsou mimo jiné i kontroly vrhů a označování štěňat (tetováním nebo zavedením mikročipu pro radiofrekvenční identifikaci). Spolu s platným záznamem o krytí feny se doklad o kontrole vrhu a tetování stává součástí Příhlášky k zápisu štěňat.

Chovatel neprodleně oznámí poradci chovu datum narození štěňat, jejich počet a pohlaví. Současně požádá plemennou knihu o přidělení tetovacích čísel. Kontrolu vrhu provádí poradce chovu, pověřený Klubem chovatelů československého vlčáka. Ověří zdravotní a výživný stav feny a štěňat a hygienu chovu, poradí chovateli, jak odstranit zjištěné závady, posoudí případné již zjevné vady štěňat. Poradce chovu zkontroluje Příhlášku k zápisu štěňat se všemi náležitostmi a nemá-li závady, předá ji k dalšímu řízení na plemennou knihu. Zjistí-li však závažné porušení Chovatelského nebo Zápisního řádu, může poradce chovu odmítnout zápis vrhu do plemenné knihy a případně podat návrh na kárné řízení proti chovateli. Tetování štěňat buď provede poradce chovu současně s kontrolou vrhu, nebo chovatel zajistí tetování

štěňat u veterinárního lékaře. Čísla přidělená plemennou knihou se tetují do pravé předkolenní řasy štěňat. Dříve či později bude tetování pravděpodobně nahrazeno radiofrekvenční identifikací zvířat. Přihláška k zápisu štěňat musí být úplně a čitelně vyplněna, podepsána chovatelem a potvrzena poradcem chovu. Přílohu tvoří platný záznam o krytí feny (krycí list) podepsaný poradcem chovu, chovatelem a majitelem chovného psa, a dále záznam o kontrole vrhu a tetování štěňat. Nejpozději s Přihláškou prvního odchovu musí být oba rodiče štěňat zapsáni do rejstříku chovných jedinců (kap. 6.4. této verze). Bližší a aktuální informace najdete v Chovatelském řádu a v Zápisním řádu Klubu chovatelů československého vlčáka.

Chov psů by neměl smysl bez vzájemné důvěry, bez chovatelské etiky. Žádná kontrola nemůže být dokonalá. Čistokrevná plemenitba se opírá o předpoklad, že se chovatel, majitel krycího psa i poradce chovu podepisují pod pravdivé údaje, že za svým podpisem stojí svou ctí, a že nezamlčí žádné informace důležité pro věrohodnost chovatelské dokumentace.

6.10 Klub chovatelů československého vlčáka

Spolek s názvem Klub chovatelů československého vlčáka působí v naší zemi od roku 1982. Mezitím změnil svou právní subjektivitu, své postavení vůči střešním kynologickým svazům, po rozdělení Československa změnil i svoji územní působnost. Nezměnil se však smysl jeho existence, jeho poslání, jeho úkol. Přátelé, obdivovatelé, příznivci a chovatelé československých vlčáků se sdružují v Klubu, aby zajistili budoucnost našeho unikátního plemene psa. Na půdě Klubu rozhodují o dalším směru v jeho chovu, o řízení plemenitby, o opatřeních k zachování a rozvoji jeho genofondu. Prostřednictvím Klubu informují veřejnost i svět o existenci a kvalitách svých obdivuhodných zvířat. Díky členům Klubu se mohou školit a získávat kvalifikaci rozhodčí, posuzovatelé a poradci chovu pro naše plemeno. V Klubu se setkávají lidé stejného zájmu, aby si vyměnili zkušenosti a pomohli jeden druhému. Klub chovatelů československého vlčáka pořádá svody mladých a bonitace, speciální a klubové výstavy, setkání a školení chovatelů, letní tábory a rekreační pobyty s výcvikem psů, soutěže ve výkonu psů a další akce. Klub vydává Chovatelský a Zápisní řád, stanoví kritéria pro zařazení zvířat do chovu, rozhoduje o ozdravných opatřeních proti výskytu vrozených vývojových vad, deleguje rozhodčí a posuzovatele na chovatelské akce, pověřuje poradce chovu, jedná s ostatními kynologickými organizacemi, uzavírá smlouvu s plemennou knihou a podílí se na vedení chovatelské dokumentace. Klub vydává vlastní zpravodaj, kterým jsou členové informováni o všech pořádaných událostech, o výsledcích chovu, o všech změnách a novinkách, které se týkají našeho plemene. To všechno však nestačí. I společnost lidí spojených velkým nadšením pro své plemeno a obdivem k jeho vlastnostem, má-li být schopná dosáhnout dlouhodobých cílů, musí žít jako biologický systém. Klub musí fungovat jako živý, zdravý organismus. Musí vždy zůstat ekonomicky soběstačný. Schopný reagovat na vnější podmínky, přizpůsobit svou činnost podmínkám prostředí. Musí být schopný autoregulace, součástí života Klubu musí být spolehlivé zpětné vazby, vnitřní kontrola. Nesmí ztratit schopnost reprodukce, členská základna se musí plynule obnovovat; řízení nesmí zůstat v rukou jedné generace činovníků, kontinuita v jeho rozhodování nemůže být přerušovaná. Je takový náš Klub? Jeho stanov

Ing. Karel Hartl & Jindřich Jedlička

umožňují, aby takový byl. Předpokládají samostatnost v hospodaření. Definují jeho vztah k ostatním kynologickým organizacím. Umožňují organizační členění na územní pobočky, které mohou na svém území lépe naplňovat cíle Klubu. Stanoví volené orgány Klubu, umožňující dělbu a kontrolu moci. Jednoznačně určují podmínky členství, práva a povinnosti členů. Zkrátka, zakotvují demokratické principy do života spolku.

Nyní záleží jen na nás, zda se ČESKOSLOVENSKÝ VLČÁK stane plemenem budoucnosti.

- Text nebo jeho část nesmí být reprodukován bez uvedení jmen autorů a jejich nároků na copyright.
- Kniha původně vyšla v nakladatelství LOBA v roce 1996 ve spolupráci s Klubem chovatelů českolovenského vlčáka.
- I když kniha prošla zběžnou typografickou kontrolou, není vyloučeno, že by se chyby mohly ještě vyskytnout.

© Ing. Karel Hartl – Jindřich Jedlička, 1996 (2002)
Československý vlčák

Sazba: Jiří „Matti“ Matyáš programem $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ v roce 2002
za použití písma Computer Modern ve variantě $\mathcal{C}\mathcal{S}$ -font.
matyas@gvid.cz | xmatyas1@informatics.muni.cz
www.gvid.cz/~jmatyas | www.aisa.fi.muni.cz/~xmatyas1
Zadavatel: Jindřich Jedlička – Šedá eminence

Foto: Jindřich Jedlička, Karel Hartl, Vladimír Slováček, Jana Konečná
Ilustrace: Jiří Jedlička